

ŽENSKI SVET

LETNIK V.

JUNIJ 1927.

ŠTEVILKA 6.

P. n. sodnijam naznanja, da sprejema in izvršuje vezanje zemljejknjižnih in banč-
nih knjig tudi v uradniških prostorih v mestu in na deželi. — **DELO SOLIDNO.**

Ženski svet

Obrazi in duše.

XL.

Zofka Kveder-Demetrovićeva.

(Konec.)

O «Unuku Kraljeviča Marka» je napisal Fran Govékar v «Jutru» dolgo in jako pohvalno kritiko. Z ozirom na to oceno mu je Zofka dne 3. avgusta pisala sledeče pismo:

Dragi gospod prijatelj! Zahvaljujem se Vam, zahvaljujem se Vam od vsega srca! Zopet ste me malo okrepili, zopet dali malo samozavesti: — Saj se mi učasih zdi, da nisem brez talenta in v srcu se mi zgane plaho upanje, da se mi moji načrti morda vseeno posrečijo... Imam ponoči vse polno idej, glava mi šumi od njih. Podnevi pa sem grozno majhna in vso vero izgubim v sebe. Okrog mene je molk, strašen, sovražen molk. — Moj mož je politik, boritelj, jeklen moški značaj, ki gre svojo pot skozi drn in strn in nikogar ne potrebuje. Ima svoje delo in svojo idejo in nobenih vzpodbudnih besed mu ni treba. Jaz pa sem ženska, in boli me kamenje, ki neprestano pada po meni. Boli me molk, ki me spremlja in obdaja tudi v vrstah, ki se štejejo za prijateljske. Saj ni v Zagrebu izšla niti ena edina kritika. «Pisati o Vama, značilo bi deklarirati se, a danas je to opasno», mi je rekel neki znanec... Imam v glavi že gotovo trilogijo — 15 činov, — vse kipi v meni, kadar pomislim, kako bom to pisala: himno domovini, velepesem vsemu, kar se je velikega zgodilo v naši Jugoslaviji... A včeraj, ko sem se vrnila z morja in pregledavam pisma, vse samo: to naredi, ono naredi! — Niti enega prijateljskega stavka, niti ene resnične človeške besede, — razjokala sem se kakor majhen otrok. — „Pa šta ti je? me upraša moj mož. A jaz: „Ne morem tako živeti, ne morem! Cel kup pisem, a niti enega prijateljskega, vzpodbudnega. Topline hoću!“ — A on je dober, smeje se in me tolaži: „Devojčice, imamo petnajst godina, vratili smo se s mora, čekali smo barem deset ljubavnih listova, — a ništa! Pa plaćemo!“

Jaz se počasi umirjam in se potožim: „Nije to ono; s Tobom sam sretna, — al' u svome javnom radu sreće nemam! Ta čak sam Krist je imao dvanaest apostola, — a ja nikog, nikog!“

Lahko si mislite, s kakšnimi čustvi sem čitala Vašo kritiko! Oh, kako sem Vam hvaležna! — Tiskarna je ustavila tiskanje mojih «Arditov na otoku Krku» — saj se «Marka» ni prodalo niti 100 komadov! A «Arditi na Krku» so prava drama. Izklesala sem jo; niti ena beseda ni odveč. Vem, da boste zadovoljni. Čeravno — «Marka» imam rajši. — Zdaj popoldne hitim takoj v tiskarno z Vašo kritiko in vem, da bodo zdaj riskirali izdajo «Arditov na Krku». — — Veste, da so mi še vedno mokre oči od hvaležnih solz. Človek je potreben dobre besede bolj kakor kruha... Najlepše pozdravljam Vas in Vašo gospo in še enkrat: hvala!
Zofka.»

Kakor povsod drugod, je imela Zofka tudi v Zagrebu mnogo prijateljev in čestilcev svoje umetnosti. Ljubila je Zagreb in Zagrebčanke ter Hrvate vobče iz vsega srca. Navdušena vzdikla:

«Lepi, prekrasni Zagreb, dal si mi najkrajsejših in najčistejših radosti mojeja življenja.» — a pristavlja tužno — *«a tudi najgloblje bolesti — in žalitev polno perišče, — žalitev, ki kakor klade padajo na srce in so grenke kakor žolč!»*

Nekatere klike, zlasti «mladi», ki so imeli svoje sestanke v zagrebski «Kazališni kavani», so bili namreč Zofki silno sovražni. Dobivala je na stotine anonimnih pisem, sramotil jo je duhovito zlobni, žolčljivi pesnik in pisatelj A. G. Matoš v «Hrvatskem Pravu» in v «Obzoru», — pač ker mu je včasih primanjkovalo idej in gradiva za njegove cinično zafrkljive feljtone; — v «Koprivah» pa je bila opetovano njena karikatura: debela škrbasta ženska, ki ji padajo ponarejeni zobje iz ust, s tujimi lasmi in kljukastim židovskim nosom. A vsi, ki smo Zofko poznali, vemo, da je bila lepa, duševno in telesno pristna ter odkrita in resnična do skrajnih mej. V plemeniti težnji po iskrenosti si ni nikjer ovijala kake glorijske okoli glave, nego je pogumno razkrivala celo svoje in svojih dragih manj simpatične strani, v svesti si, da šele prednosti in napake tvorijo celega človeka...

Zofka sama poroča v neobjavljenem rokopisu «Otvoreno pismo Krešimiru Kovačiču», uredniku «Kopriv», kako so jo žalili celo s prižnice, kako so v Zagorju in Dalmaciji s podlimi klevetami započeli gonjo proti njej, ko je začela izdajati «Ženski Svjet». A to samo zato, ker je v svojih spisih, na shodih in v družbah vedno odločno naglašala jugoslovensko idejo in ker so mislili, da živi v divjem zakonu.

Dne 21. aprila 1919. je izšel izpod peresa mladega profesorja literata-dramatika Ulrika Donadinija pod pseudonimom «Golem» v «Koprivah» uprav ostuden pamflet na Zofko. Naperjen ni bil na *pisateljico* in javno delavko, nego na osebno čast žene, matere, soproge.

Zofka je bila smrtno užaljena in silno potrta. Preponosna je bila, da bi bila javno protestirala, a bolelo jo je nepopisno.

Dne 27. aprila je zapisala v že omenjenem «Otvorenem pismu»:

«Bila sem v mestu... Pet dni nisem šla iz hiše. Bilo mi je kakor bolniku, ki prvikrat po bolezni pride na prosto... Vendar je lepo živeti, lepo se je boriti za kak cilj, za ideal...»

Po poti sem izvedela, da je bila sinoči čajanka na čast srbske pisateljice Izdore Sekuličeve, ki je že teden dni v Zagrebu. Mene niso povabili. Morda

so gospe slišale o onem pamfletu v «Koprivah» ali pa ga celo čitale, pa me bojkotirajo...

Priznavam, prvi hip me je zbolelo, da nisem bila povabljen. Toda hitro sem se pomirila: Ali Zofka, ne boji otročja! Saj ti vendar ne hodiš na nikake parade, niti na čajanke! Vse eno je, naj te povabijo ali ne... Nocoj hočem zopet čitati životopis Božene Němcove, kakor že večkrat, ko sem mislila, da so me razžalili.

Ti si bila še bolj nesrečna od mene, Božena! Ni ga skoraj bilo prijatelja, ki bi te ne bil izdal, niti prijateljice. A danes živiš! Močnejša si in lepša in bolj te ljubi narod kot takrat, ko si živela: ker si delala. Božena, nauči me, da več delam, da bolje delam!... One, ki pridejo za menoj, bodo vrednejše od mene, dragocenejše, vem, ali naj me ljubijo, ker sem bila prva, ki jim je krčila pot. Prva sem prišla iz rova, pa so me zato mnogo ranjali, mnogo žalili, mnogo prezirali.

Obilno, obilno želim delati, da si zaslužim ljubezen svojih unukov, kakor si jo zaslužila ti, Božena!...

Zofka je dobila cel kup pisem prijateljev in prijateljic, ki so jo tolažili in bodrili. In z molčanjem je odgovarjala na napade, za katere vzlic obetem ni našla niti papirnatega zadoščenja.

Tudi ko so kmalu za dramo «Unuk kraljeviča Marka» l. 1922. izšli še «Arditi na otoku Krku», štiri slike, v dramski obliki efektno pripovedani docela resnični dogodki, so se zopet našli ljudje, ki so v hrvatskih separatističnih listih proglašali ti dve razkošno bogati knjigi lepote, resnice, misli in najžarkejše domovinske ljubezni samo za «propagandistični», le za «ponesrečeni poizkus popularizirati idejo demokratske stranke».

Iz političnih vzrokov torej je del hrvatske kritike Zofkina dela dosledno trgal ali pa jih je ignoriral. Njen drugi mož je bil namreč med voditelji demokratske stranke, nekaj časa pokrajinski namestnik v Zagrebu in agilen poslanec v Beogradu. Da bi njega zadeli, so topli njegovo ženo. Odtod brezvestna in cinična gonja nekaterih hrvatskih klik in separatističnih listov zoper njega in njo.

Končno je bila kupa bridkosti in ogorčenja prepolna. L. 1923. je Zofka v «Jugoslovenski Njivi» br. 3. str. 113. in dalje v plamenečem protestu «Obtužujem» odgovorila vsem svojim nasprotnikom; podala je svojo ginljivo življenjsko izpoved ter pogumno razkrila tedanje nezdrave razmere v hrvatski kritiki.

Zofki je odgovoril na njen «Obtužujem» v «Novi Evropi» br. 6. l. 1923. neki anonimni —, da njenih spisov sploh ni čital, da jih torej ne pozna, a ker jih je kritika odklonila, morajo biti že slabi... Tako so v Zagrebu «kritikovali» Zofko, ženo, Kranjico, ne da bi poznali njene knjige.

Zofka je napisala novo «Obrambo in obtožbo», a po nasvetu svojega moža je ni objavila. V njej pravi tako drugim:

«Doživela sem gonjo, tako surovo, nizkotno in podlo, kakor je ni menda doživela še nobena žena na svetu. Močna sem in sem molčala, ali nisem dovolj močna, da bi ne bila pri tem trpela. Dosti sem pogumna, a priznavam, da sem na svojih jutranjih izprehodih v gozdu na samem čestokrat jokala, oh, kako bridko jokala! Ječala sem, kakor da leti kamenje name: ljudje, ljudje, volkovi ne hujskajo tako volka kakor človek človeka!... Spoznala sem najhujše človeško gorje, in sem molčala. Odpovedala sem se

vsakršnemu društvenemu delovanju in občeivanju ter sem živela svoji obitelji. Nikoli nisem izkoriščala stališča svojega moža, da bi igrala ulogo — niti pred kulisami, niti za njimi. Ali Bog mi je dal iskro talenta, in ne morem ga udušiti, saj je krepkejši od mene. Delala sem, ker sem morala delati!...»

Naravno je, da takega življenja ne vzdrži dolgo niti najmočnejši in najflegmatičnejši človek. Bolehni Zofki, ki je bila včasih tako močna, krepka, ponosna in se je zdela naravnost nezlomljiva, pa je bilo udarcev že dolgo preveč. Živci so ji šestokrat odpovedali, pogostokrat je imela silne glavobole ter težave s srcem; vrhu vsega se je oglašal še revmatizem, ki si ga je bila pridobila še v Pragi na nekem izletu. Tako je bolehalo od l. 1922. Ali še je imela energije dovolj, da je za nekaj časa premagala svoje živce in svoje telo.

Končno pa je popolnoma omagala. Iskala je zdravja ob morju, po raznih kopališčih in zdraviliščih. Zadnji dve leti je ležala kar po več mesecev skupaj... Iz te nesreče se ji je s strašno naglico razvila katastrofa, ki jo je umorila.

Dne 1. maja 1926. sva dobila z možem iz Zagreba pismo od neznane roke s sledečo vsebino:

«Mnogospoštovana gospodjo!

Zamoljena od Zofke, koja leži bolesna, slobodna sam, da Vam pišem.

Njojzi se dogodila teška nesreća, o kojoj za sada ne mogu da Vam pišem. Ali Vi ste joj bili vrlo dobri, i volela Vas je kao svoju sestru i svog brata. Otko poslednje vreme njojzi je bilo tako strašno zlo, letala je od očaja brzo nizbrdice u ponor, i za Vaše prijateljstvo hvatala se očajno iz daljine, ali Vam pisati nije mogla. Maša je teška na pisanju, a sirota Mira preopterećena je naukom, a obe skupa oko njene bolesničke postelje, što je za njih bilo vrlo teško, jer su premlade, da teše majku i da na sebe prime svu dužnost kućanstva i teške brige.

Zofka je tada pisala po mene, i prije tjedan dana došla sam kao sestra sestri, i ostaću kod nje. Lično nismo dosad bile poznate, ali sam je poznavala po njezinim radovima i dopisivala si, tražeći u nje saveta i pomoći u javnom radu. I ako je nisam poznavala, ljubila sam je iskreno, a pogotovo sada, kada shrvana bolešću i tugom leži nemoćna, još mi je bliža i draža postala.

Radi slabosti mora se čuvati od svakog i najmanjeg uzruvanja, i preslaba je, da sama piše, pa Vam se u njezino ime zahvaljujem na sva Vaša pisma, koja ste joj pisali.

Primite zajedno sa gospodinom od Zofke iskrene pozdrave, a tako isto i od nepoznate

Julke Božičković.»

Kaj se je bilo zgodilo? Zofkini dolgotrajni bolezní se je bilo pridružilo drugo, še večje gorje: izgubila je svojega življenjskega tovariša... «Nisva znala živeti eno življenje. Oviralo naju je, ker sva takoiimenovana javna delavca, človeka, ki sta last vseh, a svoja najmanj. In tako sva se naposled odtujila drug drugemu... Sojeno nama je, da delava, da se brigava za druge. Ti imaš doslej vendarle en plus: Svojo decó. Morda bi bilo tudi meni to pomaglo. Tebi vsekakor mora pomoči. Imaš za koga živeti...» tako ji je razlagal.

Tragična krivda je pač bila, da Zofka v svojem drugem zakonu ni imela potomcev, ki si jih je mož — velik prijatelj dece — tako želel in so najkrepkejša vez med zakonci.

Plemenita Srbinja, udova, ki je v življenju sama izkusila mnogo bridkosti in razočaranj in še danes nadomešča Zofkinim hčerkam mater, je posvetila vso svojo skrb bolni in duševno strti Zofki, a uspeh je bil vedno le trenoten.

Tudi prijatelji smo jo tolažili na vse možne načine, ji prigovarjali, naj se predvsem pozdravi in potem začne novo življenje... Ker je tožila, da pravzaprav

ne vé, kakšno bolezen ima, ji je moj mož svetoval, naj bi šla v Graz na kliniko. Dne 10. avg. 1926. nama je odgovorila:

«Dragi Frane!

Tvoje pismo je bilo kakor nekaka elektrizacija, kakor da si me ošinil z neko čarobno palico. Onega, kar praviš na koncu, da «naj bom od železa», za sedaj še ne morem, ker sem se v teh peterih mesecih na smrt izmučila. Ali Tvoje pismo mi je okrepilo voljo, pa sem — dasi sem dopoldne strašno jokala — popoldne v nekem obupu in pod Tvojim vplivom, pobratime, narkrat ustala, se oblekla in odšla v mesto na kliniko k drju. Lušickemu. Tudi moja posestrima mi je silno branila, a sem vendar šla. Dne 16. t. m. pojdem v Graz. Mislim, da je to vse neke vrste ostanka v nosnih in podočnih duplinah po influenci.. Javim se Vama s poti.

Napisala sem okoli 20 novel, t. j. diktirala jih svoji posestrimi. 16 črtic in novelic je že v tisku... To so same ženske stvari, a s to knjigo — imela bo, mislim, okoli 120—160 str. — hočem začeti izdajati žensko knjižnico. Samo mi morate kasneje tudi v Sloveniji pomagati z razpečavanjem! Tretja novela v tej zbirki je itak iz Slovenije, dasi je pisana hrvatski. Moja sestra ne zna slovenski, drugače bi bila tudi za Slovenijo kaj napisala. Samo za sedaj oba globoko molčita o tem. Kadar bo dotiskano, pošljem ženskemu društvu, kolikor Mira misli, da bi se prodalo.

Vsa se še tresem, ali čudno, ta knjiga, Vaša pisma in kar se mi v duši dviga kot nekaka nada, vse to je osušilo moje solze. Dovolim ločitev. Moja posestrina bo pazila na mojo deco, a jaz hočem pisati, mnogo pisati. Pa uresničim oni svoj ideal, tako plahi, ki je vstal v meni, ko sem prečitala prvo knjigo Pajkove, kjer je bil njen portret, in sem si tako pobožno zaželela, da bi bila tudi jaz pisateljica. In postala sem.. In moje želje za ustvarjanjem so rasle.. Ako ozdravim, pa ako mi Vidva, osobito Ti, Frane, Ti imaš toliko sugestivnega, kadar pišeš, ako mi vsi moji prijatelji, povsod po Jugoslaviji pomorejo, — pa Bože moj, menda jih je toliko — tedaj postanem grand-pisateljica. To je sedaj moja edina želja. Živeti še 10 let in napisati vsaj 20 knjig.

Draga Minka! Zahvaljujem se Ti, ne veš kako globoko, za Tvoje sočutje, ker Ti si žena, pa tudi jaz sem žena in me razumeš.. Neki velik mir prihaja vame, odkar sem se odrekla telesno vsega tega. Imela sem nekoč pobratima, v «Hanki» je opisan, bil je Srb, ta mi je edini govoril — razun Tebe, Fran — : «Stvarajte, stvarajte! Nešto velikoga stvorite!» — On me je ljubil, a je padel v vojni v jeseni l. 1914. Ta je bil pameten in kulturen. Pa napravim njega za svoj idol, ker Ti, Minka, veš, da žensko srce ne more živeti brez idola... V kritiki one knjige, ako se meni preje kaj pripeti, da umrjem, ne piši personalno. Moja posestrima Ti pošlje ono, kar hočem, da se nekoč o meni — mrtvi — napiše. Nekatere stvari, ki sem jih za to knjigo napisala, a so preveč osebne, sem izpustila.

Mnogo sta mi pomogla; a tudi drju. Kramerju se zahvalita v mojem imenu. Napol slepa sem pisala ona dva feljetona, ki sta izšla (v «Jutru»). Dala sta mi zopet malo vere vase. Vidva, moja posestrima, pa še par ljudi, ki so mi v pomoč — in morda živim še nekaj časa, da dovršim svoje ideale.

A sedaj zbogom, dobri moji!

Zofka»

Po Zofko je prišla v Zagreb njena prijateljica iz mladih let, Ivanka Klemenčičeva, ki jo je spremljala tudi v Graz ter ostala nekaj dni ob njej. Sesterska tolažnica je bila Zofki tudi Marta Tauskova, štajerska poslanka in obč. svetovalka ter tajnica soc. demokr. stranke, dolgoletna Zofkina prijateljica.

Prve dneve je bila Zofka v Grazu zaradi svoje bolezní zelo potrta, a glede razmerja z možem že resignirana. 18. avgusta je zapisala besede, namenjene možu:

«Do dna pijem čašo največje bolesti in neizmerne grenkobe... Smisel življenja je v višinah!... Moja volja je jaka, silna... Da, midva sva v prvi vrsti javna delavca. Žrtvovati se morava za kolektivnost. Tako je bilo, tako ostane. Zato je tudi moja bolj potrebna.

Žrtev sem dr. St. lahkoumnosti.) Pred dvema letoma bi se bilo še dalo kaj rešiti, sedaj nič! Morda ne bom več dolgo. Samo da je za deco preskrbljeno. Malo hočem še delati in pisati svoje poslednje pesmi. Najprej izlijem tugo iz srca, potem še Mirici in Maši kaj veselega, a Tebi Tvojo mladost! Zbogom, brat moj!»*

Zofka je torej nameravala še mnogo pisati o sebi, o svojih hčerkicah in o možu, toda le ono, kar je bilo lepega, za srce in dušo dragocenega med njima.

(Konec prih.) 193

*) Dne 23. 8. piše: «Dvakrat mi je rekel dr. St-č, da nimam ničesar na pljučih, v Zagrebu so mi zdravniki, zlasti dr. J., govorili, da je to nervoja, a tu v Grazu so mi danes rekli, da imam tuberkulozo.» — Kasneje tudi dr. Jamar ni konstatiral jetike. Zagrebški zdravniki in Slovenec dr. J. so torej enako diagnozirali; v Grazu pa so imeli Zofko za jetično in duševno bolnico.

Žalostna pesem. (France Vodnik.)

*Nad mano zopet oni črni, mračni ptič leti!
O! in pri meni nikogar, nikogar, nikogar ni...*

*Kam si odšla, deklica, moja nevesta?
Mar drugemu tvoja ljubezen gori, mi nisi več zvesta?
Kam si odšla, da več te ne vidi oko?
Ne vidiš, deklica, kako trpim strašno?
Tebe sem bil za svojo nevesto izbral...
zdaj se brez tebe bom na to težko pot podal.
Zapoj, oh, zapoj mi izdalje pesem, najdražja,
da meni bo pot poslednja lažja!...*

*Nad mano zopet oni črni, mračni ptič leti!
O! in pri meni nikogar, nikogar, nikogar ni...*

Junakinja zvestobe. (Lea Faturjeva.)

Povest iz turških časov.

(Nadaljevanje.)

VI. Deseti brat Tomaž.

Soliman leži pred hišnim pragom in opazuje očeta, ki obtesava sredi dvorišča kos lipo-vega debla, koklji, grahasto in pepelko, ki mu sprevažati pred nosom jato drobnih pipic, in Srebrno, ki kuha lug za štrene, ga ulije, odcedi in kuha zopet. Lepa, gladko zasukana je nit preje. Tako sprede samo Srebrna z belimi rokami. Predla je Srebrna in predla.

Ni ji mar ob preji za nočni počitek.

Pretenko je platno iz njene preje, preradi ga kupujejo ljudje tam daleč, kamor hodi

Soliman s Srebrno in Matijo, kjer govorijo ljudje povsem drugače kakor tukaj. — In kako je lepa Srebrna v beli obleki iz lastne preje, brezrokavnik nad rokavnikom, rdeč pas in rdeči šolni... Noben pes v vasi nima tako lepe gospodinje! In menita se z Matijo, kako si bosta dobila s tisto trdo okroglo stvarjo, ki se sveti, veliko lepih stvari.

Stara gospodinja ravna na mizi v kotu dvorišča, pod lipo, obeljeno platno, pogleduje mlado. Nizke rasti je in obilna v život, ostre oči ima in ve vse. Platno si je pobarvala s kostanjem, glavo obvila z belo pečo.

In ded? Soliman pravi kokljam: »Poglejte deda: pot mu teče izpod polhovke, pa ne ve, da jo ima na glavi, noge ima bose, srajco si je zavihal za vratom in laktmi, pa kapo na glavi! Pa kako teše!«

»Še otroke nam bo pobil! Taka brezobzirnost!« se je stresala pepelka in grabila s kljunom rob Srebrninega krila: »Daj piškam kaše, daj!«

A gospodinja ne sliši, ne vidi. Soliman zarenči: »Pusti mojo gospodinjlo! Kako zoprne živali pa ste, kokoši, jame brez dna, nikdar site! Kar nas hodi pošteno po štirih, jemo ob roku in damo ljudem mir. Ves dan brskate, razkopavate, kljujete. Požrešne ste tako, da požirate kače in črve. In nevoščljive! In bahate se s perutmi, pa še preko strehe ne morete!«

»Ti grdavs ti pasji!« sta planili koklji na Solimanov rep. »Le počakaj, petelinu povemo, pa ti izkljuje oči!«

Soliman se je rogal: »Mara petelin za stare koklje. On hodi za mlado jarčico.«

V živo zadeti koklji sta kar zagrgrali. Pa glej, mačica, ki žmiri na pragu tako leno v solnce, se je zakadila za pipico, ubogo, drobno. Koklji sta se vrgli na njo in jo obdelovali namesto Solimana s kljuni in s perutmi. »Le dajte jo!« podpihuje Soliman, »miši naj je, piške so za lisico!«

«Saj sem mislila, da teče miš mimo mene,» je javkala mačka. Koklji sta zmerjali: «Tatica, hinavka! Res, kako naj vzgojimo naš rod v sedanjih časih! Ne samo da so se pomnožile lisice in dihurji — še domače živali in ljudje pretijo s pogubo nedolžni mladini.»

In zopet je premišljeval Soliman svojo gospodinjco: Vse to je zaradi onega moža z železno palico, ki suje v rebra. Srebrna je odložila žlico, a mati toliko da se ni zadušila, ko je omenil Lojzek ono Jernejo, ono, ki je hodila včasih sem gori, ko še ni bilo Srebrne.

Lajanje iz vasi kliče Solimana na korajžo. Pa se spomni težkih sanj pretekle noči. «Lej, grahasta!» zakliče. «Ti si že izkušena ženska. Sanjal sem, da mi je iztrgal ovčarjev kost iz gobca.»

«Pomeni, da si tako lakomen, da se tepeš še v sanjah za kosti,» se je zasmejala koklja in za njo vse kure po dvorišču. Še pipice so zapivkale v zasmeh. Strašno je zazijal jezni Soliman: «Vse naenkrat, kolikor vas je!»

«Ti surovina!» — so zavekale kokoši in hitele iz Solimanove bližine. «Ti surovina!» so ščebetali vrabci in je mjavkala mačka. A Soliman se je zagledal v roke svoje mlade gospodinje. Ogledovala si jih je: drugače tako bele in tanke so danes zabrekle in rdeče so od luga. Tako žalostna je gospodinja. Ona ne pere rada. Raje gleda tiste črne kavke na zloženi koži ali praska sama take kavke z gosjim peresom. Dobro je, da ne praskajo ljudje kavk na pasjo kožo in ne s pasjo dlako. Pa mlada gospodinja dela rada tudi pajčevine, kakor jih dela golazen pajkovska. Stara gospodinja pa se krega:

«Daj — zasukaj se! Mlada žena ne sme postajati!»

Uboge bele roke!

Soliman suje z glavo ob Srebrnino koleno, da bi jo opozoril, da je on tukaj, njen zvesti pes. Raztreseno ga pogladi Srebrna, mu pravi: «Vem, vem... Če bi me vsi zatajili, tudi Matija — ti me ne boš — pojdi po Lojzka!»

Soliman leti z dvorišča. Srebrna vzdihne: «Kaj mi je tako težko?»

In premišljuje: Saj je bilo vse dobro. Trdno se je bila odločila, pa je šlo. Ni vedela, ko ji je govoril Lamberg o tem, da bo gospodinjila na njegovem gradu pod Snežnikom, da je Lambergova rodbina zadolžena do las. Razumela je mater, ki je skrbela za bogato sinaho. Za zadolženo posestvo ni potreba ne lepote ne učencosti, treba je samo dobre, bogate gospodinje. In materina beseda je bila dana. Lahkomiselno je spravil Lamberg Srebrno — in kar je bila za njo še huje — njeno teto v zadrego. Dejstva ne vprašajo za čuvstva. Gospodar gradu je spoznal, da bo Lambergu najboljši lek, če se omoži s Srebrno, in teta ji je rekla: «Boljši je premožen kmet kakor zadolžen plemič. Pri Matiji bo tvoje kaj zaleglo, pri Matiji boš v časti, tam bi bila »beračica«. Pozneje si kupita lahko kak grad — saj jih prodajajo zadolženi ali zastavljajo — in od svobodnega kmeta do plemstva ni tako

daleč, če imaš posest. Iz svobodnega kmeta so izšli Celjski grofje, zakaj ne bi izšla iz tebe nova plemenita veja naše krvi?»

Tetino govorenje je bilo vseh užaljeni ponosni duši. Bil bi to res najboljši odgovor vsem tem Lambergom: Delati, kupčevati, varčevati, da se pomnoži imetje. Potem na gradu dom pevcev in učenih mož. Sijajne gostije bodo slovele po deželi in gledali bodo Lambergi, če se sestanejo kdaj z njo v kaki imenitni družbi. Saj veli prorokovanje: gospa bo, velika gospa...

Pa je delala in skrbela. Slišala je, da se noče pokoriti Lamberg sklepu svoje rodbine, da je zbežal na mejo, kjer opravlja vojaško službo. Teta je rekla: «Se bo že naveličal in bo gledal, da reši posestvo.» Srebrno je motila bolj želja, da bi dobil Matija kmalu plemstvo, kakor beg mladega viteza od doma. Ne, ni mislila več nanj, ona, ki je žena drugega in če se ga je spomnila, se ga je z neko nevoljo, ker je morala radi njega iz Ljubljane, kjer je vzbujala njena lepota tako pozornost. Zdaj je skrita v kmetški hiši. Ne more občevati z možmi, ki jim tečejo pokloni tako gladko iz ust, in rada hodi, peš ali jež, z Matijo od doma, da vidi svet — in svet njo... Kaj je lepota, katere ne občuduje nikdo?

A materi kakor da ni to prav. Misli, da je dovolj, ko je omožena, da jo občuduje samo Matija... Saj je tudi Matija ponosen na svojo lepo ženo, in kje naj bo ponosen, če ne tam, kjer jo vidijo ljudje?

Teta jo tolaži: «Za sina se boji. Tašče so vse težke. In večno ne bo tako, sama svoja gospodinja boš.»

In Jerneja... Zasleduje jo in opazuje. Da bi dobila kak povod, da bi osramotila ono, ki ji je vzela ženina.

Pa ni marala za vse to. Človek hodi pač svojo pot in se zaleti včasih v sopotnika...

Ali kaj je prišlo zdaj nad njo, kaj je vzbudilo one stare slutnje in želje, ki so ji polnile srce in dušo, ko je gledala s stolpa daljno morje? Bilo ji je, kakor da je tam za morjem duša, ki jo čaka, ki hrepeni po nji, ki jo kliče z neizmerno sladkim glasom: «Srebrna, duša moja!» In bilo ji je, da je vsa njena sreča v tem glasu, da mora iti za njim, po trnju in kamenju, preko nabrušenih nožev.

In kadar se je pojavil v njeni bližini nov človek, je poslušala v tistem hrepenenju... Toda glasu, ki živi v njeni duši, ni slišala doslej. Ni ga imel Lamberg, nima ga Matija, ni prišel iz ust odličnih gospodov... In slišala ga je v rahlem vetriču, ko se preraja zemlja in se širi srce, slišala ga je v zimski burji, ko so se sklanjali stoletni gabri po gorovju in je njena duša trepetala od neznanih želja.

Kdo jo kliče? Kam?

In zdaj vojak, ki prihaja od meje... Kaj hoče, kaj išče v skriti vašici?

Pravijo, da je umrl gospodar gradu. Kaj, če bi ji poslal mladi vitez kako poročilo? Slep je človek v svoji strasti, rad pogazi postave; kaj če bi ji predlagal, da naj beži ž njim k Turkom?

Mnogo tega se je že zgodilo. Toda vedi, Lambergar, da se drži Srebrna svoje prisege, da ne bo pogazila svojega poštenja. In če bi jo celo odvedel Turek noter v Turčijo — ona se bo vrnila k Matiji...

«Mlada! Lug bo prekipel in pogasil ogenj!»

Ostro reže taščin glas v ušesa. Srebrna izpusti lug iz čebra, ga izlije iz kotla v čeber, naliže odtečenega nazaj v kotel. Bolj bele ko bodo štrene, hitreje bo ubeljeno platno.

Krumpčevka pa dvigne zvito balo platna in gre ž njim mimo deda. Ustavi se, počene na čokec in začne:

«Kaj je z našo mlado, ded? In zakaj je prebledela in odložila žlico? In vojak ni prišel kar tako v Gabrče. Ga je že poslal kakšen tistih gospodskih pustolovcev, ki misli, da mu bo kmetova žena v zabavo. Mogoče tudi, da se je seznanila s kom na tistih nepotrebnih potih. Pa te pogleda, če ji rečeš kaj — o tako z viška! Jerneji bi bila lahko ukazovala. Kakor peto kolo sem pri hiši, delam pa kakor črni suženj...»

«Nol!... Nol!...» je zamomljal ded izpod dolgega nosa, ki se je bližal že ustam.

«Kaj delajo drugod iz mladih,» je poudarila gospodinja, «toliko da jih ne vprežejo v voz. Pri nas pa od deda do pastirčka, od piške do Solimana — vse Srebrna sem, Srebrna tja...»

«Vojaka vprašaj, po kaj je prišel, in daj mir človeku, ki ga kliče smrt. Boj se Boga, ker sumničiš svojo pošteno sinaho. Gosposkega rodu in navad je...»

Ded je prenehal v stavku. Gospodinja je vstala in poslušala. Na obrazu obeh se je odsvitalo začudenje:

Bližalo se je bunkanje in petje. Mehko so spremljale gosli mehak glas moškega grla:

Oh kadar iz daljnjega kraja jaz pridem, o ja, ino pridem, mi ljub'ca na pragu stoji...

«Oh ljub'ca, mi v srce dopadeš, o ja, in dopadeš, potolaženo je moje srce.»

«Oh kaj se bom tebi dopadla, o ja, in dopadla, ko onega druž'ga imam...»

Goslim in pevcu se je pridružil Solimanov laj veselja, ki se je spreminjal v žalostno tuljenje, ker ni prenašal glasu gosli. Tako je padal iz veselja v žalost.

Ded in sinaha sta se pogledala: «Tomaž!»

«Tomaž!» je zaklicala Srebrna in zvihrala preko dvorišča. «Tomaž!» so klicali od gradu otroci za godcem, «Tomaž!» so ponavljali gabrški otroci in zrlji navzgor.

Po stezi, ki je držala od vrat v grajskem zidu na gabrški strani, sta prihajala dva moška. Prvi je nesel pod pazduho nekaj podobnega kakor je kozliček, drugi je igral na gosli in pel. Otroci so vpili: »Tomaž in Matija!«

Matija, ves mlad, ves ljubeznjiv, krepak in velik, kar je prav, je bil v svoji črni kamižoli, sivih kratkih hlačah in modrih nogavicah, z izšitim širokim ovratnikom tenke srajce in požnoranim klobukom bolj podoben plemiču kakor kmetu. Živo pisana zavrtna ruta se je podala rahlo zagorelemu obrazu, iz katerega je sijalo dvoje črnih oči mehko v Srebrno. Tenke obrvi, kratek nos, majhna usta in drobni zobje so dajali Matiji nekaj žensko prijaznega.

In Tomaž, godec, deseti brat, potepuh?

Dolg in slok je bil, šibek v ramah, podolgovat v obraz, nos mu je bil dolg in gibek, oči nedoločno modre barve, oči, ki so tako mežikale in se skrivale za vekami, kadar je zasolil kako mastno. Široka usta, podolgovati ravni in beli zobje, visoko pod pepelnate lase si-leče čelo, malo mrke obrvi, uhlji ob ozkih sencih, bolj ozek v bradi

in v čeljustih, tak je bil

Tomaž — »Tomaž, deseti brat,

večni popotnik, od kod prihajaš in

tako po hrvaško napravljen? Še torbe

— cel Hrvat si postal.»

kaj da si
ti ne manjka

Tako je hitela Srebrna, ki je stisnila godcu roko. Vse je gibalo v tistem zagorelem obrazu, ki ni bil nič drugačen kakor pred tremi leti, ko je bila Srebrna še dekle. Zdelo se je, da se bo godec razjokal, ko je držal nežno roko za hipec v svoji dolgi, členkasti in je zapel:

«Kod sem hodil, kod sem bil? — Mlade Turk'nje sem lovil.»

«Nemara da prihajaš res iz Turčije,» je umaknila Srebrna oči pogledu, ki je pravil: »samo da te vidim še enkrat, Srebrna,» in se obrnila k možu:

«Ja, kaj pa imaš, Matija? Kozličji meh?»

«Najboljše vino iz Istre je prinesel Tomaž, seveda zato,» je naredil Matija z očmi, «pa da ne bodo mati hudi, bo rekel, da je za deda.»

Vsi trije so se zasmejali, dasi ni bilo nikomur za smeh.

Ko se je zresnil, je rekel Matija: «In da veš, Srebrna, kar so raznesli, da je umrl grajski gospod, ni res, en Lamberg je umrl, a ne naš. In Tomažu je naročeno, da dobi koga, ki posodi plemiču, ki je v stiski, nekaj denarja, zato zastavi za nekaj let svoj grad, ki je na Dolenjskem, v vinorodnem kraju.»

Pričakoval je veselega vzklika, toda Srebrna je prebledela in je pognavljala skoraj nezavestno: «En sam Lamberg je umrl, ali kateri?»

Zdaj je prebledel Matija in odprl široko oči. Umni Tomaž je rekel hitro: «Saj jih je vse polno. So kamniški, ljubljanski, črnomeljski...»

Toda pojdemo k materi in k dedu, da se pogovorimo kaj, predno pridejo vsi domov. Zvečer bo ples. (Dalje prih.)

Drugo življenje. (Ada Negri. — Poslov. A. Gradnik.)

frančesketa je bila prav majhne rasti, imela je redke in slabe, plavkaste lase in široke modre oči, ki so bile tako mirne, da so skoro bodle. Tiste njene trepalnice (če jih je sploh imela) se morda niso mogle nikoli zapirati, niti v spanju ne. Ali nozdrvi, koti brezkrvnih ust in čeljustne mišice so bile nenavadno gibljive; govorile so bolj nego njen glas.

Sicer pa je prišlo malo besed iz njenih ust: še tiste s težavo.

Kadar ni bila zaposlena v hiši ali na vrtu, se je praskala po čelu proti korenem svojih las z opičjo kretnjo, ki je bila vztrajna in enakomerna kakor božanje blaznega.

Odrasla je med ravnodušnim očetom in pokvarjeno materjo, zaprta sama vase, brez tovarišic, vedno v položaju trpne ali stanovitne obrambe. Vsa navdušena za stare knjige je zbirala na skrivnem koščke časopisov, ki jih je mogla najti, da jih je potem čitala v kakšnem kotičku. Na njih je gradila v svoji mali glavi zračne gradove, ki so se napihovali, zadevali in podirali drug drugega, oblaki na nebu, ki jih je rodilo marčno jutro.

Ko se je v šestnajstem letu proti svoji volji poročila s tistim debeluharjem Bernardonom Mandrijem, prekupčevalcem konj in volov, veseljakom, preklinjevalcem, vselej skreganim s hlačnim pasom, ki mu ni bil nikoli zadosti širok, se je še bolj pogreznila vase. Nikomur se ni zaupala, nikoli ni šla iz hiše, nikoli ni odgovarjala prostaškim šalam ali besnenju svojega moža. Stregla mu je molče. On ni bil slab človek. Ni se oziral po drugih ženskah, ni bil skop. Frančesketo je imel rad po svoje. Tako sta ravnala z ženo njegov oče in njegov ded; prav nič drugače.

Ali mala blondika je postajala z leti vse bolj drobna in bolj bleda. Goreča sveča — ji je rekel župnik, don Jeremija. Ko se je vrtela po hiši in opravljala vsa tudi najnižja dela, šivala pri oknu, dajala kratka povelja trinajstletni butasti in raztreseni služkinji ali sedela med obedom nasproti svojemu možu, se je zdelo, da je daleč proč od vsega, kar jo je obdajalo. Bernardone je čestokrat pripeljal v hišo nekaj svojih najboljših prijateljev, sebi podobnih krokarjev in rogoviležev, in v njih družbi je praznih čašo za čašo najboljšje rdeče kapljice. Igrali so «moro» in kramljali o tržnih poslih in novicah domačega kraja — malega trga v Lombardiji, čigar prebivalstvo je štelo okolo same prekupčevalce z živino in sirarje.

Z vinom je po običaju stregla Frančešketa. Vrtela se je med gosti, lakha kakor peresce, z vrčem v roki, liki senca, z zaprtimi usti, z ugašenim pogledom. Tujka.

V resnici je živela dvojno življenje. Vedno je bila takšna že od detinstva. Nihče bi si ne bil mogel predstavljati nenavadnih prikazni, ki so se pojavljale na notranjih stenah njenih možganov. Bile so njen edini zaklad: molčala je, da bi ji ga ne ukradli.

Omožena proti svoji volji, posiljena, uživana z razigrano surovostjo, ni darovala ničesar drugega kakor samo svoje telo; in dajala ga je nerada, s krčem fizičnega gnusa, ki se je vedno ponavljal in je, namesto da bi utrujal, še bolj dražil okorno pohotnost njenega moža. Ostala je stražnica (ali suznja?) svoje duše, ki jo je zapirala vase, kakor se zapira voda v globokem vodnjaku.

Ali ko se izprehaja mesec po nebu, pride trenotek, ko se odraža njegov srebrni ščit v celem, v vrtinčastem kolobarju; in temna voda na dnu strepeta vsa od radosti in pričakovanja, se zaziblje in spremeni v žarečo tresavico briljantov in biserov.

To temno in samotno dušo, tako ostro odločeno od stvarnosti vsakdanjega življenja, je razsvetlil skrivnosten, čarodejen sen. Kakšen? — Nkega dne, davno že, da ne bi preveč trpela zavoljo neprijaznega obraza svoje mačehe, si je Frančešketa, ki je bila tedaj že odraslo dekle, zamislila, da ne stoji pred njo ona, ampak sama Mati Božja na veliki sliki v cerkvi nad oltarjem; in takšno je v resnici gledala neprestano. — Kakšen sen torej? Čuden, poln halucinacij, sen, ki ga ni mogoče razodeti — zločinski sen.

Njen mož bi lahko tudi izginil. Zakaj ne?... Slučaj že ve, kaj hoče. Kakor je bil vstopil v njeno življenje, ne da bi ga bilo klicalo njeno srce, bi se mogel tudi izgubiti.

Na kakšen način?... Ni vedela. Njena boleсна domišljija si ni upala tako daleč. Uživala je ob divji misli osvoboditve, ob gotovosti, da se znojni, sopihajoči in momljajoči orjak ne povrne več in ne zagradi vhoda v hišo. Vse drugo je bila tajna in mrak.

Dve bedni ženski v trgu sta plakali v samoti dan in noč: Giovanna Sálíci, ki se ji je mož izselil pred leti v Kanado in ni dal več glasu od sebe, in Maria Bulca, vdova zidarjeva, ki so ji ga prinesli v hišo na nosilnici z razmesarjenimi ledji. Padel je z odra neke nove stavbe.

Ali bi ona plakala?... Ne. Ona ni poznala svojega moža. Kdo je bil ta človek?... Lahko jo je zmerjal, pretepal in se ji sladkal. Lahko se je približal njenim ustom s svojim vinskim dihom. Lahko je otipaval njeno vztrepetavačo telo s svojimi grobimi rokami. Ali nji je bil neznan. Včasih je gledala nanj z nemim presenečenjem. Zdel se ji je tujec, ki se bo čez nekaj trenutkov okrenil za vogalom najbližje ulice, da se nikoli več ne vrne.

Izginiti: ne umreti. Kaj je bila smrt?... Ona se je bala smrti. Nikoli ni imela poguma, da bi zavila vrat kokoši: če je le videla kri, so jo prijeti krči.

Torej?... Izginiti ne pomeni še umreti?... Moj Bog, kako so se njeni možgani zmučili v naporu one misli!... Ne misliti, ne misliti, samo sanjati. Sanjati, da bi bila prosta.

Prisotnost moža, duh po divjačini, ki ga je izpuhtevalo njegovo ogromno telo, njegovi ukazi, njegovo nasilno laskanje, prostaško pljuvanje, vse to, kar jo je ranilo in spravljal v obup, bi moglo tudi ne biti več.

In noči!... Ta vampež, ki je zavzemal tri četrti zakonske postelje, dočim se je Frančesketa, prevzeta od blaznega strahu, vsa mršava in drobna stiskala k robu postelje v nevarnosti, da pade na tla!...

Tisto smrčanje v dva cepá, eno hrapavo, drugo piskajoče; tisto neizprosno smrčanje, ki ni nikoli nehalo, ki ji je vzbujalo stud in srd in ji zabijalo želje v možgane!...

Kaj so delale druge ženske?... Zakaj je bila njena nervozna občutljivost tako nezaščitena, tako gola, tako krčevita?... Trudila se je, da ne bi ničesar slišala in je skrivala glavo pod odejo, da bi zaspala. Ni mogla, ni mogla. Razjedajoče nespanje ji je izsesavalo možgane.

Polagoma se ji je posrečilo, da je premagala neznosno tesnobo, omamljajoč se z mislijo, da bo prenehala muka sama od sebe, kakor preneha noč, ko vstane dan.

Srce se ji je umirilo, živci so ji popustili, vse njeno bistvo je prevzel neskončen pokoj ob misli na to, kakšno bo njeno življenje p o t e m.

Molk: topel kakor odeja, okrepujoč kakor zdravilo, molk bi ozdravel njeno bolezen v samoti samostanskega zapora.

V svežem jutru bi vstala s svoje nunske postelje z udi, ki jih je sprožil okrepujoči sen; in bi odprla okna na zeleno ravan, vso orošeno in dehtečo, in bi čutila pred seboj svoj dan. Nobeden surov glas bi se ne obregal ob njo: stori to, stori ono. Nobena oblastna prisotnost bi si ne prilaščala nje-nega časa, ravnala njenih kretenj; mučila na slepo njene bedne butare bolečih živcev. Ona bi ne obedovala več in večerjala pri mizi, ampak ob ognjišču — pozimi — s skodelo mleka v naročju; na vrtnih stopnicah —

— poleti — poslušajoč godbo škržatov in čričkov. Okusila bi svoje minute miru, drugo za drugo, gradila bi si vsak dan v svoje lastno ljubosumno veselje čudovite zgodbe, ki bi jih samo zrak in lastovice čuli.

Samo to?... Samo to. Počivati. Nepremična. Bila je tako trudna, tako trudna, da so jo težili možgani v glavi liki težek kamen.

Vsakdanje življenje, tisto, ki se vidi, je šlo medtem brez prestanka dalje svojo pot. In debeluhasti prekupevalec je delal naprej najboljše kupčije pri najboljšem zdravju in praznil sode najboljšega vina; za svojo molčečo, nadleženo ženo je skrbel kakor za psička, ki ga tuintam pokličeš z žvižgom:

«Belinček, pojdi sem!... Belinček, na verižico!...»

Ali nekega večera, ko se je vrnil domu in stopil pred njo, ki je sedela vsa zatopljena v pletenje volnene jope, se je stresla po vsem telesu, skočila je na noge, kakor da jo je pičil gad, in prevrnila stolico, blede ko smrt, strmeča z izpačenim obrazom.

Zdelo se mu je, da je dotlej ni še nikoli videl. Popolnoma nov se mu je zdel tisti medli obraz s štrlečimi podočnicami, s strašnim izrazom fiksne ideje v očeh brez trepalnic.

Stresel jo je, poškrbopil ji čelo z vodo, klical glasno služkinjo: z njeno pomočjo se mu je posrečilo pomiriti revico, ki je drhtela po vsem telesu šklepetajoč z zobmi in opregujoč ga z izrazom groze.

«Tristo medvedov!... Frančesketa!... Saj vendar nisem duh!...» ji je ponavljal, da bi jo prepričal, pritiskajoč njeno ročico na svoj obsežni trebuh.

Ali ostala je zaprta va-se, brez besede.

Cez nekaj časa (ob pol treh popoldne, desetega avgusta; soparica; ozračje podobno razredčenemu ognju) je stopil v kuhinjo in je videl Frančesketo sedečo na stolici, s komolci na mizi in glavo na prekrižanih zastojih. Zdelo se je, da prav trdno spi.

Živinska dobričina kakor je bil, se je hotel pošaliti z njo: prav na tihem se ji je približal, jo objel preko pasu in ji pihnil v ušesa.

Tedaj se je zgodilo nekaj strašnega. Frančesketa je planila po konci ko panter z izbuljenimi očmi, štrelečimi lasmi in iztegnjenimi rokami je zarjula trikrat zaporedoma. Mož, ves obupan, je prosil: «Frančesketa! Frančesketa!» Ali ona je le naprej rjula, umikajoč se z vedno iztegnjenimi branečimi se rokami, kakor da bi stala v resnici pred njo prikazen že mrtvega; in ostala je ravna, kakor pribita. Pritekli so ljudje, pritekel je zdravnik, spravili so jo v najbližjo bolnišnico in od tam v blaznico. Nikdar več ni prišla k sebi. Zdaj je mirna: ravnodušna za vse in za vsakogar. V kotu sedi in si plete nogavico iz sive volne, ki jo potem, ko jo je spletla, zopet razpara, da prične znova. Z neskončno potrpežljivostjo zbira kose časopisov, pisane in tiskane liste, da čita potem, čepeč v kakšnem kotičku, čudovite

zgodbe o ljubezni in smrti, ki si jih sproti izmišlja. Neprestano se smehlja. Z negibljivim nasmehom, ki ji je skoro notranji: z njim in s strmečim pogledom brez trepalnic sledi dragim sanjam, ki jih nihče ne pozna in za katere ona sama ve.

Samo dvakrat se ji je vrnil napad, ko je zopet rjula: to je bilo takrat, ko jo je Bernardone, resen in potr, z rdečim, mozoljastim obrazom, prišel obiskat v blaznico.

Zdravniki so razumeli, in s prepričujočimi besedami so ga preprosili, da se več ne vrne.

Njemu je bilo to morda prav; in izginil je popolnoma iz ekstatičnega življenja bolnice.

Najel si je lepo služkinjo, ne prav mlado, ali jedreno, odkritosrčno, vedro in zdravo. Ko riba: prikupno živinče, toplo in udano, ki mu je postalo potrebno kakor opoldne steklenica »barbère». In oba sta bila srečna.

† Srečko Kosovel *):

Kruh.

Soba številka 24. V sobi petero postelj, petero belih postelj. V oknih tema, skozi okno vidiš samotno pocestno svetilko, ki sveti na zapuščeni cesti. Komu? Zakaj?

Mogoče gre po cesti popotnik in se ozre vanjo in se spomni: Kam, kako?

Pa kaj bi o tem. V sobi nas je petero. Petero študentov. Mladi, črni Bosanec — oči mu gledajo kakor iznad življenja — čita Tagoreja. Dva sta sklonjena nad mizo in rišeta. Tehnika sta in Slovenca. Lasje jima padajo na čelo, jezita se. Četrtri študira, jaz gledam slike.

Petero življenj in vsem sveti ista luč, sklonjena nizko nad mizo, luč z zelenim senčnikom.

Tišina. Čuje se samo škrtanje risalnih aparatov in šelest papirja.

Ura je enajst. Enajst zame, ki gledam Hodlerjevo »Pomlad»; enajst za onega mladega Bosanca, ki čita Tagoreja in gleda, kakor bi bil ob belih bregovih Ganga; enajst za onega, ki študira, enajst za onadva, ki rišeta.

Ena misel, ena disonanca: kruh.

«Lačen sem.»

Vsi svetovi so strti. Obrazi so se mučno nagubali. Ravne linije geometričnih teles so postajale krive in matematičen dokaz je postal uganka. Tagore je obmolknil, pomlad je prenehala.

Nova skrivnost je stopila pred nas: kruh.

*) Prinašamo troje globoko občutenih črtic iz zapuščine prerano umrlega mladega, nadebudnega pesnika Srečka Kosovela. Posebej še opozarjamo na zbirko njegovih pesmi, ki jo priporočamo v inseratnem delu in o kateri prinesemo v prihodnji številki daljšo oceno. Prosimo naše naročnice, da pridno sežejo po tej lepi zbirki. Pokojni Srečko Kosovel je bil eden izmed prvih odličnih duševnih delavcev, ki je stopil v krog našega sodelništva in s svojimi prispevki obogatil naš list. Ne pozabimo mu tega!

«Kruh.»

Ozrl sem se na tisto samotno ulico, kjer je gorela luč. Bila je kot trepetajoča misel v zimskem mrazu.

Takrat sem videl človeka, ki je šel po tisti samotni ulici. Ugasnil je luč, ker je bilo že enajst. Bil je čuvar in ugaševalec luči. Na romarja pa ni pomislil.

Luč na snegu.

Sedim pri knjigi, oči pa strme skozi okno. Tam zunaj je sneg, lep, bel, čist sneg in luč pada nanj in drevje meče svoje sence nanj; tihe, črne silhete, na beli sneg risane. Kako tiho je in lepo!

A jaz sedim in se mučim. In ne morem študirati. Moja misel je tam, pri onem tihem življenju na snegu. Moja misel je pri materi, tam daleč nekje na Krasu. Da bi bil tam nočoj, pa bi ji povedal o tistem tihem življenju, o belem snegu, o zimskih večerih, o tihih urah snega in tišine na snegu.

A jaz študiram. A ko doštudiram, umreva oba: ona in jaz. Rada bi vedela, kdaj končam in se vrnem. A jaz se ne vrnem nikoli več.

Tam zunaj tiho bleščanje luči na snegu. Drevje meče svoje črne sence nanj. Če bi šel po snegu jaz, bi bila moja senca rdeča od krvi in boleti.

Povratek.

Večer je. Moj oče sedi v krčmi s kmeti. Vedo, da pridem. Govorijo. Soba je zakajena, obrazi kakor s pajčolanom zastrti. Vsi govorijo. Obrazi govorijo. Podobe govorijo, tiste stare podobe. Oče me čaka v krčmi.

Voz. Izstopim. Moj prihod osupne obraze. Vsi onemijo. Pozdravim jih. Roke jim stiskam, da bi ne jokal, grenko jokal. Tisti nerodni bratje, tiste trde roke. «Oče». Nerodne so vaše kretnje, trde vaše roke, a oči, te oči so lepe in dobre, te oči, ali so vsake oči, ki pričakujejo, lepe? Te oči so jokale, oče. Jokale. Zakaj so jokale?

Oče, tvoj sin se vrača, zakaj ne jočeš, oče; božični večer bo, jaslice bodo v koču in tvoj sin se vrača, tvoj mrtvi sin.

Oče, oče, oče!

Košenica. (Gustav Strniša.)

V košenico grem zeleno,
da zasanjam sred cvetov,
zarja sije blagoslov —
vse je v duši prerajeno. —

Detelja iz bilk gori,
plamen zarje poljubljuje;
zvon večerni zadoni,
črni muren prisluškuje. —

Steza v polju lesketa,
moja skrb na nji izginja —
v zlato ptico se spreminja,
ki pod zarjo trepeta — —

Pergamene di frate Stratonico *).

Ko sem poročal v 1. št. letošnjega «Ženskega sveta» o «Večitih čežnjah» Jele Spiridonović-Savićeve, še nisem poznal njenega najboljšega dela «Pergamentov», ki so izšli l. 1923. v Cvijanovićevo založbi v Beogradu. Mislim pa, da bi izrekel isto sodbo, tudi če bi bil to knjigo prej prebral. Sodbo, ki je v glavnem ugotavljala tri točke: muzikalno dovršni stih ob bogati domišljiji; dobrotnost in duhovno plemenitost, ki preveva njeno liriko; zatekanje v romantiko in mistiko, iz prebogate čustvovalnosti, s slutnjo in hrepenenjem bolj nego z razumom, ob precejšnjem nepoznanju puste realnosti. Vse to bi ponovil za «Pergamente», z dostavkom, da so gotovo najgloblje delo v srbski književnosti poveljne dobe. In tem bolj značilno, ker ga je napisala ženska. In še bolj, ker se je ta ženska lotila v njem vprašanja, ki ga ženske v književnostih drugih narodov zelo porredkoma načenjajo, pri nas pa sploh ne. Vprašanja o Bogu in o transcendentalnem zmislu našega življenja.

Menih klisurskega samostana Stratonik najde v l. 1814., po dolgotrajnih dvomih, že tik pred duševno katastrofo, odgovor temu vprašanju in svoj dušni mir v pergamentih, ki jih je bil 620 let prej v vatopedskem samostanu, isto tako po težkih notranjih krizah in kot odgovor nanje, popisal neki drugi iskalec božji — sv. Sava. To je na kratko vsebina «Pergamentov».

Menih klisurskega samostana Stratonik najde v l. 1814., po dolgotrajnih dvomih, že tik pred duševno katastrofo, odgovor temu vprašanju in svoj dušni mir v pergamentih, ki jih je bil 620 let prej v vatopedskem samostanu, isto tako po težkih notranjih krizah in kot odgovor nanje, popisal neki drugi iskalec božji — sv. Sava. To je na kratko vsebina «Pergamentov».

* Jela Spiridonović-Savić: Pergamene rinvenute e trascritte dal fratello in Cristo Stratonico. Versione di Umberto U. Urbani, prefazione di Francesco Babudri. Tiskarna Toppan & Bettinelli, Trst 1927.

Že s to sporednostjo med notranjim dogajanjem obeh mož, ločenih po razdalji stoletij, menim, da je hotela Savičeva nekaj povedati. V vseh časih je človek z enako muko in koprnjenjem grebel v onostrane skrivnosti. In v vseh časih je bil uspeh enak. Boga je dojel, kdor ga ni iskal z razumom, kdor je bil zmožen, da ga začuti v delih njegovega stvarstva, v veličastni harmoniji narave in v tistih tajnih vzgibanjih, ki delajo človeka v nekem pogledu Bogu podobnega, v umetniškem ustvarjanju. Menih Barnaba, ki poje, Pajsije, ki slika, Tihon, ki piše, in Sergij, ki opazuje zvezde: to so večni prototipi bogonajditeljev. Oni ne razglablajo, oni verujejo in vedo, da «Bog pride». Tisti, ki ga hočejo dognati z razumom, kakor brat Stratonih, pa se ustavljajo pred spoznanjem, s katerim se zaključujejo zapiski princa - svetnika: Rešitev je v uboštvu (kar se mi ne zdi preveč utemeljeno!), v uboštvu, v ljubezni in v smrti. To je, če hočete, zelo običajna in zelo fatalistična rešitev bogoiskateljskega problema; to ni in ne sme biti zadnja beseda, ki bi naj zadovoljila naše težnje v spoznanju božanstva. To je k večjemu nakazanje poti do božanstva, in je v bistvu Savičeva pred zadnjim odgovorom prav tako omagala kakor nešteto možganov pred njo. Toda način, kako ona obdeluje to snov, lepota njenega umotvora, njena iskrenost in globoka etičnost, marsikatero psihološko dobro zadete malenkosti in preobilica stranskih motivov okoli glavnega, ki jih ne morem navesli samo zaradi prostora: vse to odtehta tisto razočaranje, ki ga občutiš, ko knjigo odložiš.

* * *

Ta knjiga je izšla sedaj v italijanskem prevodu, ki ga je oskrbel neumorni interpret jugoslovanske literature laški javnosti, g. Urbanaz-Urbani. Mislim, da je delo prevoda zasluži in še bolj, da se ga je lotil človek, ki gre na takšno stvar z neobičajno vestnostjo, z globokim dojetjem zamisli in lepote v originalih ter s suverenim obvladanjem jezika, v katerega jih praelaga. G. Urbanaz-Urbani je postavil k izvirniku po vsem kongenialno delo. Jaz za svojo osebo ga moram pohvaliti še za to, da se ni pomišljal preiti preko upoštevanja izvirnih ritmov in rim, nad čimer je že toliko stvari v prevodih izgubilo prvotni duh, če ne vso vrednost. Šlo mu je za bistvo stvari, ne za zunanosti. Jaz vsaj nisem bral «Pergamentov» v laščini z nič manjšim užitek nego v srbo-hrvatskem jeziku. In sem prepričan, da bodo doživeli isto vsi, ki posežejo po prevodu. Zelo lep in tehten je uvodni esej g. Babudrija o «Pergamentih», zelo potrebne so bile besede, ki jih je napisal g. Urbanaz-Urbani sam o dosedanjem delu in življenju ge. Savičeve*). Jugoslovanska literatura, ki se predstavi drugorodni javnosti v takšnem okviru in pojmovana s takšno ljubeznijo, je pridobila vse. Delo, ki se urši v tem znamenju, pa je nad vse človečansko, ker posreduje za zblizanje med ljudstvom in ljudstvom.

KARLO KOCJANČIČ.

*) Jela Spiridonović-Savičeva, žena sedanjega jugoslovanskega konzula v Trstu, gospoda Vladislava Savića, je Tržačanka stara znanka. Obiskovala je v tem mestu tri leta kolegij Nôtre Dame de Sion. Spremljajoč svojega moža v njegovi diplomatski službi, je obiskala največja evropska mesta, nekaj časa je živela tudi v New-Yorku. L. 1926. se je vrnila v Trst, od koder pa jo je težka bolezen kmalu pregnala v sanatorij na Dunaju, kjer je še sedaj. Silno dosti čita in študira, na različnih univerzah (v Beogradu, Münchenu, Londonu in na Dunaju) jo je zanimala pred vsem verska filozofija in literatura. Pisati je začela jako zgodaj in je postala kmalu odlična sodelavka najboljših srbskih listov in revij. Do zdaj je izdala tri knjige, «S uskih staza», «Pergamente» in «Večite čežnje». Znana je tudi kot odlična prvorbiteljica za ženske pravice. — Ur.

Jela Spiridonović-Savić *):

Žena.

Žene,
sve one nose krvavi krst
crveni krst
Materinstva;

sve one nose plamenu zvezdu
rumenu zvezdu
sa Istoka.

Zato su njihove oči
čudno duboke:
krst udubljuje.
Zato su njihove oči
pune svetlosti:
zvezdu odblešu.

Al oko usana
lebdi im nešto detinje
što se ne buni
na Krst,
i ne čudi se
Zvezdi...
Zvezdi...

Devojka — mati.

O Gospode,
u sramoti i u bolu
postah mati...

Pa ne samo mladost svoju
život,
sve bih htela dati,
da se skinе teški sram...

A na polju proleće je:
sve su breskve već u cvetu,
a s jeseni plod će biti,
ali voćka neće svoga
od sramote lica kriti...

A pod strehom
i uz cvrkut
lasta sebi gnezdo vije,
pa kad dodju lastavići,
ona neće da ih krije,
no će da ih uči letu,
da polete u visinu:
nebu,
suncu,
lepšem svetu...

Dakle, to je
samo Žena
skrnavljena,
kada stvara,
kada voli — ?

Obraz gori,
telo boli,
duša boli...

No od jednom
ko od zlata
zasija se soba cela,
i na čelo
spusti mi se
Ruka bela.
U tišini
glas se začu:

«One žene,
što nemaju dece svoje,
neka plaču!

A ti idi tvojim putem.
Ljubav nek te
sreći vodi.
Spasioc sam duša vaših.
A Devojka
Mene rodi...»

On iščeze.

Al u sobi Svetlost osta.
A kroz prozor otvoreni
Proleće mi udje celo
jedro,
vrelo.

S blagoslovom
od klijanja i bujanja,
od radjanja i stvaranja,
i sa svojom Pesmom, što se
kao zlatno klupče mota,
s pesmom

VEČNOGA ŽIVOTA!

Žena čoveku.

U istom zlatnom kolu
igramo ti i ja,
ja i ti.

U istom zlatnom kolu
i po Sreći,
i po Bolu
igramo zajedno
ti i ja
ja i ti.

Oko nas se svetovi kreću,
al ti i ja smo
samo svesni.

Oko nas je Čistota svugde,
al ti i ja smo
samo grešni.

Pa u tom našem
zajedničkom grehu,
i Lutanju večnom
ti budi
moja Svetlost;

a ja u tmini
biću tvoja Zvezda.

A nadjemo l' se
kraj istoga gnezda,
ne zaboravi da Malima
imamo dati:

Krila i Veru.

Veru, duboku veru u Let,
u Života Smislo,
u Dobro,
u Svet,
al iznad svega
u visoki Let.

Da znaju:
da čovečanstvo
živi i diše,
da poleti samo visoko gore,
i uvek više... više... i više...

Moje ruže.

Ruže... ruže... ruže...
vetar vam tilske haljine širio
o male moje ruže;

srebrnom usnom rosa vas ljubila
o male moje ruže.

leptir vas krilom do srži milovo
o male moje ruže.
Za želje vas vaše nije pitao,
za želje vaše niko;
neko je uzimao, neko je davao,
al za vaše vas bole nije pitao
baš niko... niko... niko...

Zato u suton srca vam tuže
nesrećne moje ruže.

Psihopatična manjvrednost. (Sestavila Gizela Majeva.)

zakaj ne morem vzgojiti svojega otroka, čemu mi dela toliko preglavice — se povprašuje marsikatera mati, ko ne doživi ob trudu, ki ga ima s svojimi otroki, zaželenih uspehov.

Vprašuje se po vzroku in sama si ni na jasnem, leži li krivda v napačni vzgojni metodi ali v otroku samem.

Mati, ki vrši svojo dolžnost, bodi tozadevno pomirjena, a pri tem ne obdolžuj povsem svojega otroka, ki je mogoče večkrat najmanj sam kriv. Potrebno je le, da pravočasno izpoznaš vzrok neuspeha. Le nevednost gleda srepo pred se, in ker ne najde rešitve, obupuje in greni življenje sebi in drugim.

Ko je otrok še majhen, ne more mati uganiti, kakšen bo, ko se bo razvijal v osebnost; lahko pa otipava duševnost še nerazvitega otroka, jo izpopolnjuje in vodi.

Vzgoja duševno zdravih otrok, ki niso dedno obteženi, ne dela materi nobenih težav. Ako bi zašli kljub temu njeni otroci na stranpota, bi padla vsa krivda na vzgojiteljico. Prava muka pa je vzgajati otroka, ki je dedno obtežen.

Med duševno zdravimi in duševno bolnimi otroki zaznamujemo obširno polje. Sem spadajo po duševni vrednosti otroci, katerih možgani so manj vredni, nepopolno razviti, in oni, katerih živčevje je šibkejše in občutljivejše. Ti otroci niso še duševno bolni, pač pa se nahajajo v duševnem boleznem stanju, le zato so duševno šibkejši. Kakor boleha človek na telesni bolezni ali na telesnih poškodbah, tako boleha tudi njegova duša. Razlika je le ta, da se stariši ozirajo na telesno bolnega otroka, a njegovo morebitno duševno bolešno stanje ne pride niti v poštev. To je velika napaka, ki ne ostaja brez zlih posledic.

Bolešno duševno stanje, ki izvira iz raznih vzrokov in ki povzročuje duševno pomanjkljivost, imenujemo: psihopatično manjvrednost.

Vsak otrok, ki ga težko vzgojimo, ki je duševno šibak, ki je neupogljiv radi številnih pogreškov ali ki je nenormalen, je psihopatično manjvreden; vendar ne smemo otroku pripisovati psihopatične manjvrednosti radi enega samega, težko odpravljivega pogreška.

Znaki tega duševnega stanja so različni. Glavni znaki psihopatično manjvrednega človeka so: neupogljivost, razdražljivost, razburjenost, jeza brez pravega vzroka, nepotrebna bojazen in strahopetnost. Takšen človek tudi povečini ne razločuje slabega in dobrega, zato je moralno šibak, a tega pojava duševne šibkosti ne smemo zamenjati z moralno napako, kajti psi-

hopatično manj vreden otrok ni pokvarjen, a prav lahko postane tak ob pomanjkanju varstva in zdravljenja duše.

Psihopatična manjvrednost je povečini podedovana, zato prirojena. V prvih mladostnih letih se najčesče ne pokaže, zato ne vzbudi v vzgojiteljici skrbi. Pojavi se pa prav rada v razvojni dobi in zopet izgine ob popolni dozoritvi značaja. Čim prej se pojavi, tem lažje je zdravljenje. Če jo zanemarjamo, pa prav lahko zapade otrokova duša resnemu obolenju.

Ljudje, ki imajo prirojeno razpoloženje za psihopatično obolenje, so tudi podvrženi temu stanju. Ob raznih vzrokih in raznih okolščinah jim duša zbolí v raznih presledkih. Bolezen se torej pojavi stalno ali v perijodah in je prehodna — ozdravljiva ali neozdravljiva.

Po prestali telesni bolezni, zlasti nalezljivi, ko je telo izmučeno, se kaj rada pojavlja. Večkrat je tudi posledica zastrupljenja po kokainu, kloralu, morfiju, alkoholu in po prepogostem spolnem občevanju. To bolezen izvabi tudi duševna boleost, duševno trpljenje, neprestana skrb, žalost, tudi strah in bojazen. Najvišja stopnja tega duševnega motenja napade človeka, ako trpita istočasno duša in telo, n. pr. naporno delo matere, združeno s skrbjo za prehrano otrok; nenravno življenje mladeniča in istočasni očitki.

Nevrastenija, histerija, hipohondrija in boleostna melanholija so pojavi živčne bolezni današnjih dni in posledice duševnega boleostnega stanja.

Glavni vzrok psihopatične manjvrednosti je dednost, a tudi duševno popolnoma zdrav otrok zamore postati njena žrtev ob napačni vzgoji — neprestano strahovanje, zmerjanje, zbadanje, prepuščanje napačnemu razvoju — ob napornem duševnem ali telesnem delu, ob pomanjkanju hrane in zadostnega spanja, ob bivanju v nezdravem stanovanju in v slabi družini.

Glavni simptom tega boleostnega duševnega stanja je nezadostno razvita lastna volja, energija in odporna sila, ki se izraža zlasti v boleostenski razdražljivosti, v neupogljivosti, v spolni perversnosti, v nagnjenju k omotici in v raznih drugih napakah, kot so: tatvina, lažnjivost, mučenje živali ali ljudi, bodisi z besedo ali z dejanjem.

Inteligenca psihopatično bolnega otroka je manjvredna, zato se ne more vzgajati vsestransko, a včasih pokaže zanimanje in talent za posamezne panoge, tako za umetnost, zlasti za glasbo, za matematiko ali za jezike. V slučaju, da je otrok duševno šibak, se le trudoma uči, a se vendar ob vztrajnosti marsičesa nauči. Seveda mu ne sme manjkati potrpežljivega vodstva, ki prenaša otrokove muhe in jih polagoma odpravlja.

Ker mu manjka trdne volje, se tak otrok ne more bojevati zoper lastne pogrške, a samozavest mu brani, da bi se prepustil vodstvu izkušene matere, vzgojitelja ali vzgojiteljice. Nedostopen je za vse dobro, v njem vlada uporen duh. Mimo njega beže neopaženo vsi življenjski dogodki, iz katerih bi lahko črpal pouk, zato ostaja nerazsoden. Čustva ga vodijo v napačno smer. Kazen, ki mu jo naloži mati, izvira po njegovem nerazsodnem pričanju iz sovraštva in ne iz ljubezni, zato nima zanj vzgojnega namena

in ne doseže zaželjenega uspeha. Najmanjši vzrok zamore biti povod neprijetnih nastopov in nepotrebne jeze. Čuti se nesrečnega in utrujenega, zato si želi smrti. V njem vlada včasih duševna disharmonija, zato opazimo v psihopatično manjvrednem človeku istočasno združeno sebičnost in ljubezen, religioznost in intrigantstvo, čezmerno idealnost in hrepenenje po uživanju, surovost in usmiljenje.

Ker sledi tak otrok hipnemu impulzu, izvrši često nedovoljena dejanja. Ob pomanjkanju ravnovesja v čustvenosti, katera menja od danes do jutri, se ne more razvijati volja, zato mu primanjkuje vztrajnosti: ne izvrši nobenega započetelega dela do popolnosti, a njegova trmoglavost sega včasih do nezavednosti in telesne onemoglosti.

So li potrebni takšni revčki usmiljenja, ali so vredni prezira?

Eno je gotovo: sami niso krivi svoje nesreče, tudi ne, ako zaidejo iz tega stanja in padejo še globlje.

Ker primanjkuje tako bolnemu človeku razsodnost in ne loči dobro od slabega, dovoljeno od nedovoljenega, se ne more sprijazniti z zakonom morale. Sicer je mnogo takih ljudi v moralnem oziru vzornih, a večina jih propada, ker jim ostajajo etična, estetična in religiozna čustva tuja. Takšne karikature, katerih ne vodi ne srce ne razum, so najžalostnejše in so človeštvu le v kvar, ker iz njih vrste izhajajo tudi zločinci.

Otrok, ki je nagnjen k degeneraciji, pokaže to slabo stran najočitnejše v dobi, ko se razvija k zrelosti. Notranji nemir in nebrzdanost žene otroka od doma, starišem izmika denar, da si kupuje detektivske romane, obiskuje kino in zaide v slabo družbo, kjer se pijančuje in ponočuje.

Ali je mogoče preprečiti to duševno bolešno stanje in njega posledice?

Jasno je, da se morajo odstraniti še pravočasno vzroki, ki zamorejo razviti bolezen do neozdravljivosti. Ako je otrok že obtežen s to boleznijo, jo je treba še pravočasno spoznati, in sicer pred puberteto.

Ako je bolezen že v razvoju, naj se otrok takoj odstrani iz šole, da ne okuži duše drugih otrok. Odda naj se v zavod, kjer sprejemajo psihopatično bolne otroke, kjer so pod vodstvom izurjenih zdravnikov in dobrih pedagogov. Le pod takim vodstvom je možno, da se utrdi otrokova volja in se razvije v dobrem. V družbo lahko stopi šele, ko je dosegel pravo zrelost.

Žal, da takih zavodov pogrešamo. Poskrbljeno je za umobolne, za telesno bolne in za slepce, tudi za sirote, a na duševno bolne, ki pravzaprav niso bolniki v pravem smislu, se ne misli. Bogati ljudje si pomagajo in spravijo bolnega otroka v primerno okolico pod pravim vodstvom.

Kaj je pa z otroki revnih starišev, ki so podvrženi psihopatični manjvrednosti, ki pogrešajo pravega varstva in uspešne pomoči?

Takšni otroci se razvijajo kot slabo seme, se množijo kot bakterije in so človeštvu nevarni.

Dokler jih bodo matere v svoji brezskrbnosti in nevednosti rodile, bodo ti duševni revčki še vedno sejali seme..

IZVESTJA

PO ŽENSKEM SVETU.

Z lanskega kongresa Mednarodne ženske zveze v Parizu. (Konec.)

Velikega pomena je ženska v mednarodnem vprašanju svetovnega miru. Važna, posebno za celo Evropo, je ženska volilna pravica, ki je dobrota za naše dežele in za ženske same.

Tisti večer zbrane parlamentarke so nam razložile, kako so si priborile žensko volilno pravico in s kakšnimi uspehi. Med vsemi se je odlikovala poslanica Reichstaga Gertrude Baeumer, ki je obenem visoka činovnica v notranjem ministrstvu, priprosta, odločna žena, ki ima srce in močgane. Pričela je z besedami: «Med tem ko govorim tu pred Vašim zborom, čutim tresljaje strašnih spominov. Na misel mi prihajajo besede mladega francoskega pisatelja, enega teh mladih bojevnikov, ki so postali pacifisti. On govori o nežnosti in globokem spoštovanju med onimi moškimi, ki so si stali v vojni nasproti kot sovražniki, o čustvih, ki jih je ustvarila vojna. Mislim da eksistira podobno čustvo med ženami, med materami, ki so toliko pretrpele in žrtvovale v svetovni vojni. Združiti se hočemo v «miru». Ti zedinjevalni cilji so vredni, da živimo in umrjemo zanje.»

Nato je vstala Francozinja Mme Malaterre-Sallier, se ji približala, jo objela in poljubila. Sledil je silen aplavz in vse je bilo ginjeno. Samo neka ženska na galeriji je pričela kričati, niso je mogli pomiriti, s silo so jo okoli stoječi odstranili.

Storjen je bil prvi korak k zblizanju dveh narodov s stoletnim sovraštvom. Zasluga je na strani žensk.

Nadalje je še poročala Gertrude Baeumer: V Reichstagu je 32 žensk od 460 članov. Poželedni parlamenti imajo 124 žen, torej je vseh več kot 150.

Odkar so v nemškem parlamentu ženske, so bili sprejeti sledeči zakoni: Ženi je dopustno biti porotnica in lahko prevzame vse funkcije pri sodišču in v advokaturi, — enakost pozicij žensk kot državne in občinske funkcionarke, — enake plače z moškimi z malimi izjemami.

Vprašanje abolicionizma bo v Nemčiji v kratkem rešeno, ker je v tozadevni komisiji večina članov žensk.

Ženske so članice komisij, ne samo v socialnih, higijenskih in vzgojnih, ampak tudi v drugih. Skoraj je ni komisije brez ženskih članic. One so predsednice in poročevalke.

Uspehi, ki so jih dosegle ženske v Nemčiji, se ne tičejo samo interesov njihovega spola. Temeljno vprašanje ženske volilne pravice je: sodelovati z moškimi pri reševanju najvažnejših vprašanj. V hipu, ko stopi ženska v parlament, preneha biti feministka, ker je dobila svoj mandat kot zastopnica ljudstva.

*

Kakšni so zaključki številnih sej v desetih dneh kongresa?

Teme in cilji kongresnega dela slone na človekoljubju. Ženski kongresi se potegujejo za zaščito matere in dece in za pravice žen; posebno in najbolj hvalevredno pa je stremenje po svetovnem miru, za kar so se žene vseh petih delov sveta in zastopnice dvainštiridesetih različnih narodov zbrale in iskreno izjavljale pri slovesnem večeru za mir v Trocadero.

Kongresistke si hočejo s svojim delom priboriti zagotovilo, da življenja, katero je dala mati otroku, ne sme nihče vzeti predčasno in samovoljno! Boj najstražnejšemu sovražniku človeštva in kulture — vojni!

Materinski dan. L. 1910. se je na vzpodbudo miss Ane Jarvis vršil v Filadelfiji v Severni Ameriki prvi Materinski dan. Proslava Materinskih dne je uspeša že prva leta tako sijajno, da je v razmeroma kratkem času prodrla ta ideja v vse sloje naroda. A tudi ameriški državniki so prav ocenili visoko moralo in vzgojno vrednost take proslave. Zato je predsednik Zedinjenih držav že l. 1914. izdal proglas, naj se Materinski dan — 15. maja vsakega leta — smatra za velik državni praznik. Tege dne vse državne oblasti razvesijo zastave na svojih poslopih v počaščenje ameriških mater. Na šolah, univerzah, zavodih ter drugih prosvetnih ustanovah pa se vrše predavanja, posvečena proslavi materinstva. Kakor ob velikih narodnih proslavah, igrajo po vseh parkih in javnih trgih godbe. Država, ustanove, društva, posamezniki pa obdarujejo posamezne matere. Iz Amerike se je razširilo praznovanje Materinskega dne tudi po Angliji, Skandinavskih deželah, Nemčiji, Čehoslovaški, Nizozemski i. dr. In letos prvičkrat ga je praznovala tudi Jugoslavija v nedeljo, 15. maja. Vse šole so posvetile v soboto po eno učno uro spominu matere. V Ljubljani so priredila Materinski dan v Narodnem ženskem Savezu včlanjena društva, po deželi pa podružnice Kola. Ciril Debevec je predaval na univerzi o materi Ivana Cankarja, Mira Engelmanova

in Al. Štebija pa v Mestni hiši o pomenu in delu matere ter o materi z ozirom na državni zakonik. »Ženski Pokret« je izšel v slavnosti, povečani obliki ter je posvetil vso bogato vsebino **Majki**. Materi posvečeni odstavki, vzeti iz domače in svetovne literature, ter strokovni članki, obravnavajoči zaščito, materinstva tvorijo ginljiv donesek jugoslovenske žene k svetovni proslavi matere, njene vzvišene prirodne in duhovne naloge v človeštvu.

Splošno slovensko žensko društvo v Gorici je imelo svoj redni občni zbor dne 3. aprila t. l. ob razveseljivo številni udeležbi. Članice so pozorno in z zanimanjem sledile nagovoru predsednice ter čitanju tajniškega in blagajniškega poročila. Razvila se je nato živahna debata o delovanju društva in njegovih smernih. Kakor je bilo določeno na tem zborovanju, bo društvo tudi nadalje poslovalo v društvenih prostorih ob sredah popoldne ob 4. ure dalje. Vsako drugo nedeljo v mesecu pa se bodo sestajale društvenice na pomenek, predavanje i. dr. — Po možnosti bo jeseni razstava ženskih ročnih del, izgotovljenih v večernih tečajih. — V zmislu pravil je ostala polovica prejšnjega odbora, druga polovica je bila izvoljena z vzklikom.

III. razstava ženskih ročnih del ženskega dobrodelnega združenja v Trstu. Veliko je bilo pričakovanje za to razstavo in rado vedni smo bili, kakšen uspeh nam pokaže skoro 2-letno smotreno delo v naših tečajih ob zadnje razstave, ki se je vršila v juniju 1925, pa do danes. Tečaji so bili, posebno zadnje leto, izredno dobro obiskani in v njih so se izdelovala kakor od prvega početka najraznovrstnejša ženska ročna dela, od krpanja do najkompliciranejših vezenin in čipk, po veliki večini pa perilo, obleke, bluze in razne koristne stvari. Toliko je bilo izvršenih v tečajih teh neznatnih, toda koristnih predmetov, ki se takoj uporabijo, da so bile učiteljice skoro malo v skrbeh, kaj bodo razstavile, ko se vse sproti ponosi. Ko so pa začele naše marljive učenke znašati svoja dela za razstavo, se je oglasila druga skrb: kam bomo s tolikimi deli!

Velika, lepo okrašena šolska telovadnica pri Sv. Jakobu je bila še premajhna in preveč del, ki bi zasluzila častno mesto, je ostalo zakritih in neopaženih, kar je pri takih razstavah, kjer je zastopanih več tečajev, ki morajo priti vsi do veljave in ki se morajo aranžirati v najkrajšem času — skoro neizbežno.

Kakor na zadnji razstavi, tako so se tudi letos dela razstavila po tečajih, kar se je izkazalo kot zelo koristno, ker tako tečaji tekmujejo med seboj, v tečajih pa posa-

mezne učenke, in taka tekma je zdrava. To se je izkazalo posebno pri svetojakobskem tečaju, ki je bil na zadnji razstavi — vsaj po številu del — zelo zaostal za drugimi, a se je letos povzpел nad vse pričakovanje. Okusno in fino izdelano telesno perilo, namizno in posteljno perilo, kuhinjske garniture, zavese, posteljna pregrinjala, fini robčki in razni drugi predmeti, med katerimi moramo posebno omeniti krasen klekan senčnik za na strop in fino belo vezeno blazino ter par predmetov v kovinski tehniki. Svetojakobčanke so lahko ponosne na napredek svojega tečaja.

Najmlajši med vsemi — rocolski tečaj — se je sijajno izkazal. Med velikim številom vsakojakega lepega perila, prtov, ruh in blazin se je častno odlikovala lepa garnitura za spalnico, zavese in posteljno pregrinjalo, ki je bilo izredno fino izdelano, posebno širok, nenavaden ažur, mojstrsko delo, ki je zahtevalo mnogo potrpežljivosti in vztrajnosti. Rocolski tečaj je razstavil tudi nekaj del svojih najmlajših učenk, 5-6-letnih deklic.

Rojanski tečaj je tudi takrat pokazal svojo marljivost, v okusu pa znaten napredek, ki smo ga bili res veseli. Raznovrstno perilo, zavese, pregrinjala, med temi ena bela garnitura s češkimi vzorci, blazina v smirenski tehniki, ki je bila edina te vrste, fini robčki itd., po veliki večini vse lepo izdelano in okusno.

Rojanski tečaj je imel tudi svojo posebno: žensko ročno delo, ki ni bilo žensko, ampak izdelek 9-letnega fantička, ki s toliko ljubeznijo in vztrajnostjo suka šivanko, kakor malokatera njegovih ženskih sovrstnic. Čudili smo se njegovi spretnosti, priporočamo mu pa, da se loti drugega, zanj primernejšega posla. Dandanes, ko se dekleta trudijo, da bi bile čim bolj fantovske, se morajo fantje tem bolj uveljavljati kot moške in ne gojiti takih ženskih sposobnosti.

Svetioivanski tečaj je bil po številu bolj šibko zastopan, toda je imel lepa dela, večinoma s križnim vbodom.

Tečaja Prosek-Kontovelj in Sv. Križ sta bila jako dobro zastopana. Večina del je bila že razstavljena na domačih razstavah in smo o njih že podrobno poročali v našem listu. Bilo je pa tudi precej novih komadov, med temi originalen prtček, ki ga je za to priliko vezla 73-letna žena, nekdanja vezilja narodnih noš. Prtček je bil obrobjen z belo borduro vezeno na način, kakor so okoličanske rute, naravnost na platno brez risbe, v sredini je pa imel par pestrih cvetk. Veliko zanimanje so vzbujale tudi na tej razstavi zavese, prt in razni predmeti v tehniki »Hardanger«, na lice in narobe enako precizno vezeni, ki jih je napravila

trda moška roka delavca iz nabrežinskega kamnoloma.

Posebno pozornost so vzbujali brez dvoma večerni tečaji Udruženja s svojimi izdelki, med katerimi jih je bilo mnogo, ki so bili v vsakem oziru popolni. Od najnežnejšega platneno batistnega robčka, preko raznih belih in barvanih, batistnih in svilenih najfinejše izdelanih kombinejev in drugega telesnega perila, finega posteljnega perila, krasnih, bogato vezenih zaves in posteljnih pregrinjal pa do pestrih blazin, ki so napolnile dva kota dvorane — je bilo z malimi izjemami vse tako skladno, fino in lepo, da je vzbujalo splošno občudovanje.

Občinstvo ni štedilo s pohvalo marljivim biskovalkam tečajev, a te niso štedile s priznanjem zmognosti in požrtvovalnosti svojih učiteljic, katerim so iz srca hvaležne za njihov trud. G.čni Suličevi, ki vodi tečaje v Rojanu, Rocolu, pri Sv. Jakobu in oba večerna tečaja, so njene učenke poklonile za svetojakoški tečaj krasno košarico cvetlic, za Rocol škaltjo za manicure in za večerna tečaja krasno srebrno vazo z razkošnim šopkom. — Vse priznanje gre tudi ostalim učiteljicam, g.čni Zali Martelančevi, ki vodi tečaja Prosek-Kontovelj in Sv. Križ, g.čni Furlanijevi za svetojavski tečaj, kakor tudi gospem Kapunovi, Pipanovi in Vončinovi, ki poučujejo šivanje, ozir. klekanje v vseh tečajih.

Izven tečajev so razstavila nekaj svojih del dekleta iz Brezovice pri Maturi, ki jih z veseljem postavljamo kot vzor vsem našim dekletom po deželi. Oddaljene od središča, brez tečaja in učiteljice, so se zbrale pod vodstvom najspretnjeje v vasi, Angele Ivanovičeve, ki jih je naučila vsega, kar sama zna, in so s svojo vztrajnostjo dosegle toliko, da so priredile o Veliki noči razstavo, ki je nad vse krasno uspela in o kateri poročamo ter priobčujemo sliko na prilogi. Dela iz Brezovice so začetniška, toda nam so bila gotovo najljubša, ker so govorila našim srcem več nego vsa naša razstava.

Da izpopolnimo svoje poročilo, moramo še dodati o delih, ki so bila razstavljena izven tečajev. Po veliki večini so to bila prvovrstna dela naših naročnic, nekaterih tudi izven Trsta. Med temi se je odlikovala krasno vezena svilena obleka, zavese, šal, posteljno perilo, nekatere blazine, krasna šatula v kovinski plastiki ter mapa iz kože.

Z mirno vestjo lahko rečemo, da je bila razstava ročnih del pravi dogodek za naše žensktvo, ki ni ravno razvajeno, kar se tiče prijetnih »dogodkov«. Udruženje pa sme biti ponosno na to svojo prirediteljo, ki je pokazala sad njegovega večletnega dela, v katerem se opaža stalni in naraščajoči napredek. - Slike o razstavi glej na prilogi.

Žensko dobredelno udruženje v Trstu žaluje po dveh umrlih članicah: po Srečki Koruzovi in Bernardi Valentinčičevi. Blag jima spomin!

V Klancu pri Trstu je umrla Antonija Grahljeva, ustanoviteljica in odbornica prvih predvojnih ženskih društev (v Klancu, Sežani in Trstu). Po vojni je ustanovila dekletom svoje vasi tečaj za ročna dela. Vedno se je vneto borila za prosveto žene, bila je pa tudi modra svetovalka vsem, ki so se v zasebnih zadevah obračali do nje. Ostala bo v hvaležnem spominu pri vseh svojih bližnjih in daljnjih znancih, zavedno žensktvo pa se je bo spominjalo z globokim spoštovanjem.

Na Proseku je umrla Katarina Martelančeva, vzorna mati zavedno vzgojene dece in ugledna žena v naših vrstah; v Gorici pa Ana Gorkičeva, ki je bila naša marljiva delavka za svojega bivanja na Opčinah. Tudi njima nepozaben spomin.

Žena v Avstraliji.

Avstralija je čudovita dežela, polna posebnosti; nič manj čudoviti niso njeni prebivalci. Njih šege in navade so v marsičem docela tuje šegam in navadam ljudi ostale zemlje. In vendar je ta rod obsojen, da zapade smrti. Ali jih je zastupila civilizacija? Nekateri trdijo, da jim je ta v polni meri pripomogla do propada, ko se ji je pridružil še alkohol. Vendar ne smemo pozabiti, da je v veliki meri pripomoglo k izumiranju rodu dejstvo, da je pri njih ženska na nizki stopnji, da mora delati težje kot uprežena žival in se radi tega hitro stara in je petomislivo redko in slabotno; tudi moramo upoštevati, da Avstralci radi zametajo novorojence ženskega spola.

Avstralka je srednje postave; v nekaterih pokrajinah prevladujejo mišičaste, debele postave, v drugi zopet suhe in nerazvite. Enako so tudi v nekaterih krajih temno rjave polti, ki se v drugih krajih spreminja na skoraj žolto ali pa na žametno črno barvo.

Kar se telesne lepote tiče, je dobiti med mladimi deklicami nekatero lepo zraslo postavno, med ženami pa le težko. Pač pa se med ženami dobe pogosto naravnost odvrtno grde postave, ki jih je ogledalo pomanjkanje in težko delo. Žene radi tega tudi ne živijo tako dolgo kot možje.

Na splošno so Avstralkke suhe in koščene, le trebuh imajo velik. Lasje so tanki, dolgi in mehki; po barvi se menjajo med temno rjavimi in vranječnimi. Čelo je ozko, visoko in naprej moleče. Oči so male in globoko ležeče; njih pogled je divji. Nos je zgoraj stisnjen, spodaj širok; pogosto je po orlovsko zakrivljen. Ustnice imajo močne, isto-

tako čeljusti, radi tega brada nekako izgine. Usta so velika in grde oblike, lasje so beli in lepi. Roke in noge so nenavadno dolge.

Svojčas so se Avstralcji ženili le izven svojega ožjega okoliša, da so na ta način preprečili ženitev med sorodniki, danes se ne drže več tako strogo te navade. Pogosto že obljubijo dojenčke drug drugemu v zakon, kadar so stari enajst ali dvanajst let, jih pa poročijo. Poroka je preprosta, da preprostejša ne more biti. Mož popade deklico in jo odnese domov; tako postane njegova žena. Tudi take, ki so že poročene, niso varne pred ponovnimi napadi. Lahko se zgodi, da jo uropa kdo drugi in si jo osvoji za ženo in žunjo. Sploh pa je dobiti v tem delu naše zemlje vse načine zakonov, ki so le mogoči. Med najmanj civilizirani ni divjaki se nahaja heterizem, to se ravi, da zakon sploh ne obstoja: vse ženske so last vseh moških. Stoje tedaj na stopnji nižjih živali. Najbolj kulturn način zakona med njimi je enoženstvo; le da si nevesto urepa jo kakemu sosednjemu plemenu. Navadno pa ima Avstralec po dve ženi, le bogati si jih privoščijo do šest. Dobe pa se tudi slučaji, da ima v krajih, kjer je malo žená, več mož po eno ženo; največkrat so to bratje iz ene družine. Končno srečamo med njimi še plemena, pri katerih je v navadi zakon, v katerem ima več mož več žena v skupni lasti.

Avstralke so plodovite. Dobé se slučaji, da rodi žena do trinajst otrok. Toda le malo teh ostane pri življenju. V vsej Avstraliji je razširjeno detomorstvo kakor kuga. Umor po navadi izvrši mati in v nekaterih krajih še danes niso redki slučaji, da po umoru otroka pojé. Otroke, ki jih rodé Avstralke v razmerju z Evropci, umoré brez pridržka.

Najbolj pogosto pomoré deklice, zakaj moški se nahajajo v Avstraliji v obilni premoči. Vsaka mati ima na ta način samo po tri do štiri otroke. Rodijo z ozirom na to, da so tropično ljudstvo, precej pozno. Šele z osemnajstim letom. Otroke, ki jih puste pri življenju, negujejo s skrbjo; nikoli jih ne kaznujejo.

Nravnost je na nizki stopnji. V južnih delih je v zakonu vse dovoljeno. V severnih pokrajinah je glede tega nekoliko bolje... Je pač ta dežela polna ekstremov. Zgodi se, da ponudi Avstralec svojo ženo Evropcu, zgodi pa se tudi, da kaznuje svojo ženo za nezvestobo s sekiro in jo celo ubije.

Bolj trpinčenega in usmiljenja vrednega bitja pač ni na celém svetu, kot je ravno Avstralka. Dokler je še dete ali deklica, se ji godi še razmeroma dobro. Ko pa dobi moža — oziroma jo ugrabi in upreže mož — tedaj se začne njeno trpljenje. Mož lenuhari in se peča z lovom, žena pa mora delati. Nabira sadje, korenine, pleza na drevje in koplje, pri tem rabi le do dva metra dolgo

ošpičeno palico za orodje, ki jo nosi s seboj tudi na veselice in kamor gre. Ona pripravljá jedi, nosi vodo in gradi kočé. Na potovanjih nosi vso prtljago ona; štiri do pet velikih košar in še otroke zraven. Za vse to jo moški zmerja in jo naganja s sulico ali sekuro. Sme jo tudi umoriti. Še današnje dni uprizarjajo različna plemena v notranjosti celine divje boje med seboj in ujetnike pojedó ne iz lakote, ampak iz sovraštva. Kadar premagá eno pleme drugo, tedaj pusté samo mlade deklice, ki jih odpeljejo s seboj.

O ljubezni pri Avstralcu ni govora; njegova duša spi globoko pod kožo živalskega egoizma. Iz ženske, ki je tudi otopela od trpljenja, tu pa tam pronikne zarek, ki priča o senci višjega življenja.

Simpatična poteza Avstralke je ravno ta, da je zelo navezana na svojega moža. Vendar je on ne smatra za vredno, da bi z njim obedovala; s psi mora pobirati ostanke. Ko se postara, umre zapuščena, počosto celo od lakote, če se je ne usmili kdo iz njenega obližja; telo vržejo jastrebov in ptom v hrano.

Friedenthal. — F. B.

MATERINSTVO.

Resna beseda materam.

Imamo zelo samozavestno in samostojno mladino; niti trenutka nam ne dela skrbi, kako se bo uveljavljala v današnjem svetu. Že zdaj si dela prostora na vse strani, brezobzirno, kakor nekdanj mogotci; brez ljubeznivosti, brez spoštovanja do starišev in starejših sploh.

Otroci so naši bogovi, pred katerimi ležimo na kolenih in se trudimo, da bi' že naprej uganili vsako njihovo željo. Gorje ti, oče, in gorje tebi, mati, če je takoj ne izpolniš! Tvoj mali bog je užaljen, razjarjen ti stopi na tilnik in te ukloni. Tisoč zahtev ima, nezmisljenih zahtev, čijih izpolnitev mu je bodisi telesno, ali pa, — kar je še huje, — duševno škodljiva. Toda tvoj malik zahteva, in ti se moraš pokoriti! Pokoríš se pa, da se tvoj ljubljeneц ne joče, da ni hud na te, čeravno dobro, predobro veš, kako težko, nepopravljivo grešiš. Pomni! Za vsako tvojo popustljivost na nepravem mestu te bo tvoj otrok nekdanj pozval na odgovor! Ti, mati, boš odgovarjala najtežje, ki ti je izročena vzgoja najmanjših. Ti pripravljáš tla in seješ prvo seme. Velik mož je rekel, da prične vzgoja otroka devet mesecev pred njegovim rojstvom. Pa veš sploh, v čem obstoji vzgoja? Ne samo v tem, da otroka hraniš in skrbíš za njegovo snago. Z vzgojo moraš jačiti njegove dobre lastnosti, slabim pa izpodkopavati korenine, jim vzeti hrano.

Tolikrat slišim tožbo: «Naši otroci nič ne ubogajo, drugi pa so tako pridni.» Kdo pa

je kriv? Otroci? Ne! Stokrat na dan jih opominjaš, česa ne smejo storiti. Toda vsak dan jih za kaj **drugega** opominjaš, in danes smejo storiti, česar včeraj niso smeli. Kako moreš od otroka zahtevati, naj si naredi jasno sliko tega, kaj dovoliš in kaj zabraniš, če sama ne veš, kaj naj dovoljuješ, kaj zabranjuješ. Bodi dosledna vsak dan, vsak hip in ne bo teba ne krika, ne šibe. Otroku pa boš prihranila mnogo, mnogo bridkih trenotkov. Ne pozabi vendar, da moraš ti vedeti, kaj otroku hasne, kaj škoduje; da otrok sam tega vendar ne ve in ne more vedeti. Ti moraš znati otroku tudi kako željo odreči; življenje mu jih na tisoče odreče. Ne postavi ga nepripravljenega v življenje!

Ne misli, da mora že zdaj vse imeti in videti, za kar je še pozneje čas. Saj mu vendar želiš dolgo življenje; kako prazno bo, če bo prenasiten, blaziran vstopil vanj. Odvadi se bo že kot otrok, čuditi se čemu in s tem mu vzameš eno najlepših sposobnosti.

Daj otroku solna — solna in toplote iz svojega srca! Toda ne pozabi, da sama toplota omehkuži! Daj njegovi duši čistega ozračja lepih, plemenitih misli, umerjenega in umirjenega vedenja, resnice v besedah in dejanjih!

V taki okolici bodo dobre lastnosti same od sebe uspevale in zatrle že sile v otroku brez besedičenja, brez občnih kazni! Ko pa bo tvoj otrok dospel, bo videl v tebi zvesto, razumno prijateljico, do katere se lahko obrne vsak trenutek in v vsaki zadevi, svest si, da najde pri tebi razumevanje, dober nasvet, tolažbo. Toda do tebe se bo le obrnil, če te spoštuje, če si mu bila razumna in dobra voditeljica skozi njegovo dotedanje življenje.

V. K.

KUHINJA.

Črešnjevo pecivo. Vzemi 1 kg zdravih, kolikor mogoče sladkih črešenj, operi jih in odstrani jim peclje in peške. Nato jih deni v skledo ter potresi jih s 5 dkg sladkorne sipe. Pripravi si naslednje testo: Žvrklaj dobro 3 rumenjake, 1 žlico ruma, $\frac{1}{4}$ l mleka, 20 dkg presejane fine moke ter 10 dkg sladkorja. Prideni nastrganih lupin $\frac{1}{2}$ citrone, za nožovo konico pecivnega praška in nekaj soli. Iz 3 beljakov stepi sneg, katerega primešaj gorenji zmesi. V tortnem modlu ali tudi navadni kozi segrej nekoliko masla in nasuj drobtinic, vlij v kožo (ali model) polovico žvrkljanega testa in nato ocejene in oslajene črešnje. Vrh vlij drugo polovico pripravljenega testa ter deni v precej vročo peč, kjer naj se peče $\frac{1}{2}$ — $\frac{3}{4}$ ure. Ko je peč rumeno, odluči s tankim nožem od modela ter zvrni na krožnik. Pecivo dobro posuj s sladkorno sipo in serviraj ali celo, da se reže sproti, ali pa raz-

režeš na koščke, katere lepo razvrstiš na okrogel krožnik, ali paпустиš zrezane kose skupaj, da se zdi kakor nerazrezano.

—a—

Ribežlove ploščice. Vzemi $\frac{1}{4}$ kg presejane dobre moke in zamesi na deski s 3 rumenjaki, 5 dkg masla, 5 dkg sladkorja, nekoliko soli in za nožovo konico pecivnega praška. Ko je testo ugnjeno, ga razvaljaj $\frac{1}{2}$ prsta na debelo ter oblikuj v podolgovato ploščo, katero položiš v namazan pekač ter spečeš v srednje vroči peči, da se bledorumenito zapeče.

Med peko si pripravi $\frac{1}{2}$ kg ribezlovih jagod, katere opereš, odcediš ter osladiš v skledi s 5 dkg sladkorne sipe. Jagode in sladkor dobro pomešaj, a nalahko, da se jagodice ne zmečkajo. Iz treh beljakov stepi sneg, kateremu primešaj 2 žlici sladkorne sipe. Ko je pecivo pečeno — a ne sme biti pretrdo, ker se lomi — razmaži po njem sneg ter vrhu tega enakomerno natrosi oslajeni ribezel. S tankim in dobrim nožem razreži vse troje na podolgovate ploščice, katere lepo razvrstiš na primeren podstavek. Predno razrežeš, lahko postaviš vse še enkrat v peč, da se sneg le za spoznanje strdi ter potem razrežeš na ploščice. Mesto ribezla lahko natrosiš jagode.

—a—

Rezanci s snegom. Domače rezance skuhaj tako, da so še trdi, jih precediti ter stresite na krožnik. Še popreje si pripravite to zmes: Malo surovega masla mešajte dobro z marmelado in sladkorjem, nato pridajte stolčene ali zmlete orehe in slednjič nalahko primešajte sneg 5—6 beljakov in s tem pokrijte rezance ter postavite v pečico, da zarumeni. Za zmes vzemite poljubno, kakor se komu dopade; kdor ima rad sladko, naj še poprej rezance posuje s sladkorjem in maslom.

Biškotno torto napravi lahko vsaka kmetica brez uteži in tudi brez tortnega modela na tale način:

Izberite si 6 enako debelih svežih jajec, stolcite si sladkorja za 7 žlic in v skledi mešajte sladkor in rumenjaki $\frac{1}{2}$ ure, da naraste. Med tem naj vam kdo pripravi trd sneg iz beljakov in primešajte še 7 žlic bele moke, ter vse to nalahko zamešajte in stresite v kozico (emajlirano), katero ste dobro namazali s maslom ali mastjo, ter posule z moko, da se ne prime. Peče se v srednje vroči pečici dobre pol ure. Ko se torta ohladi, jo prerežite čez polovico in po sredi namažite z mezo, kakoršno imate. Za glazuro (led) mešajte 4—5 žlic stolčene sladkorja in 1 beljak dobre $\frac{1}{4}$ ure; s tem ledom polijte površino torte ter pustite, da se posuši. (Torta sem nalaš sedaj za praznike spekla na ta način, ker uredništvo prosi, naj pošiljamo, ako le mogoče, navo-

dila brez uteži, temveč z mero. Posrečilo se mi je zelo, torta je tako dobra.) — Rada C.

Tržaške fave ali prešice:

Prvi način: 1.300 zmletih mandeljnov, 2 kg stolčnega sladkorja, $\frac{1}{4}$ kg surovega masla, 600 gramov moke, 12 celih jajec. Vse to se zmeša, dobro ugnete in se doda še malo kakava, da je lepša barva. Iz testa se napravijo oblike češnje, zlože na pločico in pečejo v zmerni vročini.

Drugi način: 33 dkg zmletih prvovrstnih mandeljnov in 66 dkg stolčnega sladkorja dobro zmešaj in razdeli na tri kupčke. Prvemu dodaj malo vanilije in naprstnik alkohola, drugemu par kapljic rožnega olja, noževu konico neškodljive rdeče barve in naprstnik alkohola; tretjemu kupčku pa dodaj 10 dkg čokolade in tudi naprstnik alkohola. Vsak kupček zamesi z 2 jajcema in ugnetaj toliko časa, da bo testo precej trdo. Nato napravi kroglice v velikosti češnje, položi na ploščico precej debel papir, na njega pa fave. Peci jih v jako zmerni vročini, počasi in previdno, da se ne zapečejo.

Če hočete imeti dobre fave, se morate ravnati natančno po predpisanih merah in pecite jako previdno. Za male družine zadostuje seveda polovica navedenih količin. Mandeljni se morajo prej olupiti. Najlažje jih olupimo, če jih poparimo, pa se takoj oluči lupinica.

S sirom obloženi kruhki. Vzemi domačega sira in ga dobro pretlači. Potem umešaj surovega masla, smetane, ali vsaj do brega mleka, in sicer toliko, da bo rahlo. Prideni še malo gorčice, kapar, sardel, paprike in sesekljane petersilja. Vse skupaj dobro premešaj in namaži s tem drobno narezane koščke rženega kruha. Naloži jih na podolgast krožnik in serviraj k čaju. Ako imaš povabljen na večerjo z daljšim sporedom, ponudi te sendviče takoj v začetku.

Vampi. Kilogram lepih vampov dobro operi in kuhaj v slani vodi, kateri pridaš petersilja, zelene in pol čebule, toliko časa, da so mehki. Potem jih deni v čisto mrzlo vodo in ko se ohladi, jih zreži na tanke rezance. Zdaj razbeli v kozici nekoliko prekajene slanine in žlico finega olja. Ko je vroče, deni notri drobno zrezane čebule, petersilja in žlico drobtin. Ko se nekoliko povpre in zarumeni, deni notri vampe. Osoli in popraj in dobro premešaj, zalij prav malo z juho in duši kake pol ure. Ko deniš na krožnik, jih potresi s parmezanom in daj na mizo.

Divja raca. To je treba s posebno pozornostjo osnažiti. Osoli jo znotraj in zunaj precej močno. Vzemi v pekač ali kozico 10 dkg surovega masla, ga razbeli in peci raco v

tem. Po obeh straneh jo lepo zarumeni. A le na kratko, da se maslo ne bo žgalo. Čez pol ure polij vse to s pol litra goveje juhe in z enim in pol kozarca belega vina. Ko je prevrelo, daj celo narezano čebulo, 1 lavorjev list, rdeč narezan koren, črnega popra, brinja (to oboje celo in v zrnu) in korenine od zelene. Tako se praži počasi dobro pokrito, na prav rahlem ognju. Pridno jo polivaj in obračaj. Ko je že mehka, odlij sok in ga precedi. Preden precediš, zmešaj v sok moke na surovem maslu prežgane ali v vodi zžvrkljane. Pusti, da prevre. Precejeni sok z limono okisaj in polij na lepo razrezane kose race. Zraven daš polento v sopari kuhano (narastek) ali makarone, ali češke žemljene cmoke in črno pivo.

GOSPODINJSTVO.

Stari časopisi kot ovojni papir. Govedine in mesa sploh ne zavijaj nikoli v časopise. Tiskarska barva rada ostaja na mesu, včasih je celo strupena. Tudi ne vemo, kakšni prsti in kakšen okužen prah je bil že na dotičnem papirju. Prav tako ne devaj v tiskan ali popisan papir kruha in sploh nobene jedi ne. Če sama ne veruješ v to, da je nezdruvo, pa vedi vsaj, da se s tem pokažeš neolikano, nevedno in nesnažno. Vse, kar je od jedi, mora biti zavito v gladek, svež, enobarven, če le mogoče bel papir. — Paketov, ki so namenjeni višjim osebam, tudi ne devaj v časnike. Ni dostojno. Lahko se zgodi, da dotično osebo nehote celo užališ. Ako je namreč list političen in je oseba drugega naziranja, si morda misli, da si jo hotela s tem zabadati. Bodi torej previdna tudi pri takih malenkostih.

Črne glace-rokavice, ki so dobile od vlage lise, očistite tako: Iz saj in nekoliko kapljic terpentina napravite testo ter z njimi drgnite po rokavicah, nato jih še obričajte z mehko cunjico. To sredstvo velja i za stare ponošene rokavice.

Po zimi se največkrat suši perilo na podstrešju, kar povzroča, da perilo porumeni. To preprečimo, ako dodamo plavilu pest soli.

IZ NAŠE SKRINJE.

Makedonci. (Konec.)

V mestih je vsepovsod polno Cincarov, v večjih mestih srečuješ tudi velike kolonije židov, na pr. v Bitolju, kjer imajo skoro cel del mesta.

Ulice so ozke, tlakovane z okroglimi kamenitimi glavami. Hiše so večnadstropne, zidane večinoma za turške potrebe. Okna so visoka in mnogobrojna, pri turškem sta-

novništvu zamrežena in dobro zavarovana z železnimi drogi. Poudariti treba, da so vse hiše znotraj zelo čiste, posebno pri krščanskem delu stanovništva: pod, pa tudi hodniki so postlani z domačimi preprogami. Kuhajo večinoma v kamini (ognjišču), posoda je bakrena in lončena.

Domačini imajo navado, da sezujejo čevlje, kadar vstopijo v hišo, da bi se ne umazal pod in ne nosil prah v hišo.

Zdravstvene razmere. Radi slabe kanalizacije in pomankanja stranišč in ker ni dobre pitne vode, posebno v poletnem času, se pojavljajo v vseh letnih dobah razne nalezljive bolezni: trebušni legar, griza in druge črevesne bolezni. Razen teh razsaja po vsej Makedoniji malarija v vseh svojih formah, okoli Črne reke pa tudi patačijeva vročica. Pozimi divja gripa in šarlah.

Po napornem prizadevanju ministrstva za narodno zdravje so takoj po 1920. letu začeli zidati bakteriološke malarične in podobne stanice, katere imajo blagi namen, popraviti to žalostno zdravstveno stanje narodovo. V teh zavodih dobe bolniki brezplačno vsa zdravila. Poleg tega imajo stanice tudi nalogo, da čim uspešneje pokončajo bolezni že v samem začetku. V to svrhu so začeli s predavanji o higijeni in o čuvanju zdravja. Tekom šestih let so nekatere ustanove pokazale ogromen uspeh na tem polju; nekateri zavodi so pa bili več ali manj pasivni. Tu se je treba ozirati na večjo ali manjšo agilnost in delavnost raznih socialnih zdravnikov, katerih je tu pri nas še zelo malo, ter jih skoraj ni. Tak zdravnik mora poleg medicinske stroke dobro poznati tudi socialne prilike svojega teritorija. Posebno velika skrb bi se morala posvetiti ekonomskemu stanju in higijski kulturi ljudstva. To delo je zelo naporno in zahteva vztrajnega človeka, prepojenega z visokim idealizmom. Ne smem zamolčati, da je tu obča kultura mase zelo nizka ter da delo na tem polju rodi pozitivne rezultate šele po desetletjih vztrajnega in sistematskega dela.

Mara Husova.

KNJŽEVNOST IN UMETNOST.

«Pravljice o Gralu», po francoskih virih priredila Anka Nikoličeva, izdalo in založila telesno kulturno društvo «Atena» v Ljubljani. Cena po knjigarnah Din. 20 (brez poštne), za naročnice Ženskega Sveta in one, ki naroče knjigo pri «Ateni», je cena Din. 17.— s poštino vred. (Naslov: Uprava Založbe «Atena», Ljubljana, Karlovska cesta 20.) Denar se lahko pošlje po položnici, po nakaznici ali po povzetju.

Pravljice o Gralu, čudežni posodi z Jezusovo krvjo, o legendarnem kralju Artu in krepostnemu vitezu Parsivalu ter o skrivnostnih prigradah vitezov, o starinskih gradovih in o grajskih gospodičnih so nastale za prvih križarskih vojn. Prepletene so s čudovito fantazijo nekdanih trubadurjev in z vso srednjeveško tajinstveno poezijo. V francoski in nemški literaturi tvorijo obsežno epopejo. Pričujoča knjižica obsega 10 slik, katerih vsaka pa predstavlja tudi samostojno pravljico. Anka Nikoličeva jih pripoveduje v lepi, poetični, a vendar otroku razumljivi besedi. Dasi se izogiblje dolgoveznim opisovanjem, je vendar lepota prirode in pojava junakov opisana tako močno, da prevzame čitatelja ali poslušalca. Materam, ki zadnje čase tako povprašujejo po mladinskih in dečjih knjigah, prav res toplo priporočamo to knjigo, ki predstavlja poleg napeto zanimivega čtiva tudi literarno vrednoto.

Tiskovna zadruga je založila v predelane natisu Meškovo povest «Kam plovemo», verno sliko življenja po naših trgih. Knjiga se dobi po vseh knjigarnah in stane Din. 36, vezana Din. 6, poština Din. 3.

O LEPEM VEDENJU.

(Nadaljevanje.)

God in rojstni dan.

V vsaki družini se na godovni ali rojstni dan več ali manj zberejo sorodniki, prijatelji in znanci, da osebno čestitajo godovniku.

Otroci voščijo starišem z voščilcem, ki so se ga navadili na pamet, in jim izročijo obenem šopek. Kadar so otroci večji, podarijo za god kako ročno delo, ki so ga sami napravili.

V nekaterih družinah se vošči starišem že na prejšnji večer po večerji, pri kateri pa se prej god nič ne omenja, da je potem presenečenje večje in prijetnejše.

Podjetnejši otroci proslavljajo ta večer s kako naučeno igrico, h kateri povabijo najbližje sorodnike in najintimnejše prijatelje.

Od svojih starišev oddaljeni otroci čestitajo pismeno o pravem času, da pride pismo dan prej, ali vsaj na dan godu. Oddaljenim otrokom pošljejo stariši na svoj god peciva in prigrizkov od domačega slavlja.

Srebrna in zlata poroka

se proslavlja v vsaki družini s pojedino, s čestitkami in celo s sv. mašo.

Ob tej priliki obesi nase jubilantka nakit, ki ga je dobila na poročni dan v dar, in se obleče v praznično obleko bolj svetle barve, na primer v sivo. V nekaterih krajih je v navadi bela obleka s čipkami na glavi in šopkom marjetic, simbol zvestobe. Tudi gostje pridejo v bolj svetlih barvah.

K maši gredo v parih: mož in žena skupaj, ali pa mož z najstarejšo hčerko, žena z najstarejšim sinom, potem se vrstijo še ostali otroci in vnuki v naslednjem redu: snabe in zetje, ded in babica, bratje in sestre, nečaki in nečakinje, sorodniki, prijatelji.

Ker je ta jubilej povsem družinski, se nanj znanzi ne vabijo.

Zlata poroka se vrši ob petdesetletnici na enak način, samo v cerkev gre jubilant s svojjo najstarejšo vnučko in jubilantka s svojim vnukom

Rojstvo.

Tretji dan po rojstvu ali tudi pozneje neso otroka h krstu. Za botre se prosijo sorodniki ali najboljši prijatelji. Ker se smatra ta prošnja za posebno odlikovanje, bi bilo razžaljivo odkloniti botrstvo. Odkloni se lahko le iz res važnih in tehtnih vzrokov. Botri prevzamejo s kumovanjem dolžnost, za krščenca skrbeti v poznejšem življenju, če pride v nesrečo. Boter poseti pred krstom botro. Pri izbiri imena za novorojenčka moramo biti previdni in razsodni. Veliko krstnih imen je smešnih in nenavadnih; vendar se iz takih krstnih imen ne smemo norčevati, ker ni nihče odgovoren zanje. Ponekod jemljejo imena sorodnikov ali botrov.

Sorodnikom in najožjim prijateljem se pismeno javi o bodočem porodu. Stariši pripravljajo že poprej za novorojenčka vso potrebno balo, ki mora biti gotova nekaj tednov pred porodom. Sorodniki pošljejo v dar še pred rojstvom potrebno perilo, da bodoča mati ve, koliko ima še pripraviti.

O rojstvu se spodobi obvestiti vse sorodnike in prijatelje po kaki domači osebi ali pismeno; ob enem se omeni materino in novorojenčovo zdravstveno stanje. Znanec se pošlje štirinajst dni po rojstvu tiskano obvestilo. Na brzojavno obvestilo se čisti ta s telegramom, na pismo pa s pismom. Tudi se gre lahko osebno informirati in častiti očetu. Deseti dan po rojstvu se poseti mati in se ji osebno časti, ob tej priliki se ji izročijo cvetlice ali bonboniera — pa tudi oboje. Boter se izkaže pozoren botri s šopkom cvetlic, katere ji izroči, ko jo pride za krst iskat na dom.

(Pri naš je navada, da darujejo boljše znanke porodnici, posebno če je bolj revna, pri prvem obisku kako pecivo ali liker, celo kmetice nosijo ob tej priliki svoji dobri sosedji ali sorodnici jajca, maslo, pogačo.)

Mater obdari boter z denarjem ali s cveticami in bonboniero, novorojenčka pa z darilom iz srebra, da mu n. pr. srebrn pribor, srebrno žličko ali srebrno ropotuljico; darilo ima gravirano novorojenčkovo ime. Namesto enega teh daril se da, če so stariši v slabih gmočnih razmerah, raje nekaj v denarju. Duhovnika in babico nagradita boter in botra. Voz preskrbi in plača boter.

Bonboniera je ob tej priliki rožnate barve, če je dete ženskega, in svetlo modre, če je dete moškega spola. Iz tega je razvidno, da je kumovanje vezvano s precejšnjimi stroški, zato je treba dobro premisliti, kdo naj se prosi za botra. Ponekod je v navadi, da botra preskrbi novorojenčku krstno obleko, kožušek in perilo. Če je otrok deček, prinese bonboniero botra, če je deklica pa boter.

Če je naprošena za botro mlada gospodična, se mora ta kazati zelo polaskano in veselo zaradi te časti in tudi njeni stariši se zahvalijo za to odlikovanje.

Katoliška cerkev zahteva, da je boter star najmanj dvanajst let in da je že prejel prvo sv. obhajilo. V izrednih slučajih je boter lahko še mlajši, samo znati mora že moliti »oče naš« in »vero«.

Ponekod je v navadi, da se otrok krsti na tri ali še več imen, na ime botra, botre in starišev. Boter gre na dom po botro peš ali z vozom. Skupno gresta v praznični obleki na dom novorojenčka. Tu so zbrani najožji sorodniki. Nato gredo h krstu botri in babica z otrokom ali tudi stariši in sorodniki. V zakristiji stopi babica z otrokom v sredo med botre, na desni boter, na levi botra. Botra se dotikata med ceremonijo novorojenčkovega oblačenja.

Po cerkvenem obredu gredo vsi navzoči na dom starišev k slavnostnemu obedu na čast botrom. Miza je okrašena z rožnatimi ali plavimi cveticami, katerega spola je ravno novorojenček.

Na koncu obeda prinesejo novorojenčka v košarici ali na podnosu, okrašenega s cveticami, gostom v pozdrav. Botro spremi po slavnosti boter na dom. Če je botra dobila ob botra kako darilo, ga ta, če je omožena, povabi na večerjo, h kateri povabi tudi novorojenčkove stariše. Botri postanejo otrokovi duhovni stariši. V slučaju njegove nesreče so mu na strani z dobrimi navesti in, če je treba, z gmočnimi pripomočki.

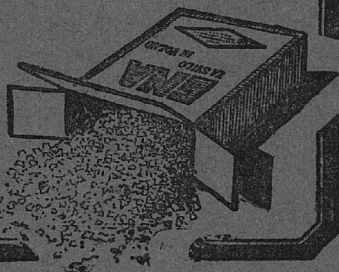
Krščenec mora s svoje strani biti vedno pozoren do svojih botrov, za god, za praznike in novo leto jim čestita. Pismo se naslovi: »Cenjena gospa, draga botra!« ali »Cenjeni gospod, dragi boter!« Botri mu prijazno odgovore in za novo leto primerno obdare, kakor tudi ob prvem sv. obhajilu, ob šolskih izpitih in poroki. Krščenka podari svoje prvo ročno delo botri.

(Dalje prih.)

Svila, volna
čipke in zavese
postanejo
kakor nove,
oprane z

ENA

LEKARNA CASTELLANOVICH

Lastnik F. BOLAFFIO

TRST, Via Giuliani 42 (Sv. Jakob) blizu slov. šole

Odlilkovane lekarniške specialitete za družinsko uporabo

Velika zaloga vina, žganja in likerjev

Jakob Perhauc

ustanovljena leta 1878

Trst, via Xidias 6, Telef. 2-36

Vedno v zalogi in po cenah izven vsake konkurence: pristen istrski tropinovec, kraljki bismarck, in kranjski šivovec. — Lastni izdelki: žumeca vina, šampanjec, žumeci istrski rebolci, Lacrima Christi in druge. — Specialiteta: Jajšji bonjaki in Crema mazzola ter raznovrstni likerji.

JE ORIGINALNO MAZILLO
KLOBPRAVI KLOBPRAVI
KURJA OČESA

DOBIVA SE V VSEH LEKARNAH

UNDERWOOD

PORTABLE

Neobhodno potreben v vsaki hiši. Najboljši spremljevalec na polovanju, zelo praktičen v vseh in na parniku. Opremljen s tipkami za slovensko pisavo. Tehla četrtino in stane polovico navadnega pisalnega stroja, medtem ko izvršuje isto delo. — Zahtevajte ponudbo s ceniki. Plačline olajšave.

C. A. MOHOVICH, Trst
VIA MAZZINI 17

Ivan Kerže - Trst

Piazza San Giovanni štev. 1

ima v zalogi najraznovrstnejše

kuhinjske in druge hišne potrebščine

iz aluminija, stekla, lesa in emajlirano proti.

V zalogi domačega vina

na viale XX Settembre štv. 94

dobite po zmernih cenah sledeča vina: **vipavsko, istrsko in kraški teran**. Stara vina: **refošk, moškati in pinot v butiljkah**. — Od 5 litrov dalje se dostavi na dom,

Najuljudneje se priporoča udani

ŠTRANCAR FRAN.